

INFORMÁTOR

SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV

XI/2000/1

NITRA

OBSAH: Jan Eisner • Prehľad činnosti a hospodárenia • Návrh plánu činnosti na rok 2000 • Nadácia A. Točíka • Spoločensko-vedecké podujatia • Predstavujme - aktuálne • Diskusia • Ocenenia • Jubilanti • Opustili naše rady • Výstavy - exkurzie • Nové publikácie • Oznam • Redakčná výzva.

115. VÝROČIE NARODENIA JANA EISNERA zakladateľa a tvorca modernej slovenskej archeológie

Jan Eisner (26. 4. 1885 Dolní Bradlo - 2. 5. 1967 Praha) - významná osobnosť českej a slovenskej archeológie 20. storočia - začal svoju kariéru ako gymnaziálny profesor v Prahe. Po skončení 1. svetovej vojny (1919) viedla jeho cesta na Slovensko, kde pôsobil ako stredoškolský profesor dejepisu najprv v Martine, potom v Bratislave. Tu sa oboznámil aj s muzeálnou a zberateľskou činnosťou známych slovenských dejateľov, najmä A. Kmeťa, J. L. Holubyho, A. Halašu a J. Petrikovicha, a skontaktoval sa s viacerými amatérmi zaobrájúcimi sa archeológiou. Navštívil všetky vtedajšie múzeá a súkromné zbierky, aby získal prehľad o zhromaždenom materiáli. Tak sa postupne vyhral jeho záujem o vednú disciplínu, ktorej sa profesionálne venoval po celý svoj život. Počas dlhých rokov pôsobenia na Slovensku sa prehľbil jeho nevšedný a trvalý záujem o historický vývoj tohto územia.

V roku 1924 sa na Univerzite Komenského v Bratislave habilitoval prácou o ľude juhočeských mohýl, čoskoro však obrátil svoju pozornosť k najstarším dejinám Slovenska. Za jeho základné dielo sa považuje Slovensko v pravčku (1933), v ktorom podal systematický prehľad o výsledkoch archeologického bádania v širších európskych súvislostiach. V roku 1929 sa stal mimoriadnym a v roku 1934 riadnym profesorom Univerzity Komenského v Bratislave, kde pôsobil aj vo funkcii dekanu filozofickej fakulty (1938-1939). V rokoch 1939-1957 bol profesorom na Karlovej univerzite v Prahe, ktorá mu neskôr (1965) udeliла titul dr.h.c. Významná bola jeho činnosť aj v Slovanskom ústavе ČSAV v Prahe, od roku 1952 bol akademikom ČSAV. Do dejín archeológie sa zapísal aj ako dlhorocný predseda Československej spoločnosti archeologickej. Za svoju bohatú publikačnú, pedagogickú i organizátorskú činnosť získal viaceré vyznamenania.

Jan Eisner sa na Slovensku venoval aj práci v teréne. Viedol viaceré archeologické výskumy, a to aj na takých známych náleziskách akými sú Nitriansky Hrádok, Devin a Devínska Nová Ves. Vyvrcholením jeho vedeckej práce na Slovensku bolo monografické spracovanie pohrebsiska v Devínskej Novej Vsi (1952), odmenené štátou cenou. Po odbornej stránke zostal Jan Eisner verný zásadám a cieľom svojho učiteľa - významného slavistu prof. Lubora Niederleho. Jeho mimoriadny záujem o vývoj osídlenia a materiálnej kultúry Slovanov vyústil do syntetického diela Rukověť slovanské archeologie (1966).

Jan Eisner vychoval celý rad českých a slovenských archeológov a položil základy moderného archeologického bádania na Slovensku. Bol skromným a šlachetným človekom, neúnavným vedcom, ktorý za svoje celoživotné dielo získal plné uznanie a obdiv doma i v zahraničí.

Spracované podľa: Janšák, Š.: Eisner na Slovensku. Slovenská archeológia 9, 1961, 7-8. Filip, J.: Eisner Jan. In: Enzyklopädisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas I. Prag 1966, 326. Chropovský, B.: Zomrel akademik Jan Eisner. Slovenská archeológia 15, 1967, 465-469. Novotný, B. a kol.: Eisner Jan. In: Encyklopédia archeológie. Bratislava 1986, 223.

K. Kuzmová

PREHĽAD ČINNOSTI A HOSPODÁREŇA V ROKU 1999

Vedecké podujatia	
Valné zhromaždenie SAS (september, Nitra).....	12 000,- Sk
Zjazd slovenských archeológov '99 (september, Nitra)	8 800,- Sk
Medzinárodné stretnutie archeologických spoločností (september, Nitra)	15 500,- Sk
Stretnutie východoslovenských archeológov (jún, Košice)	3 000,- Sk
Prednášky	3 000,- Sk
Publikačná činnosť	
Informátor SAS - 2 čísla	8 000,- Sk
Vojtech Budinský-Krička a najstaršie dejiny Liptova. Zborník príspevkov.	7 500,- Sk
Mačalová, H.: Bibliografia slovenskej archeológie za roky 1989 a 1990.	8 000,- Sk
Prevádzkové náklady	55 180,19 Sk
Spolu	109 054,49 Sk
z toho - príjem z členských príspevkov.....	24 550,- Sk
- dotácia SAV	84 000,- Sk
- úroky	504,49 Sk

Z uvedenej sumy bolo na depozitný účet SAS prevedených 13 859,10 Sk ako účelovo viazané prostriedky na nasledujúce akcie:

- 2870,- Sk - na publikovanie príspevkov prednesených na Medzinárodnom stretnutí archeologickej spoločnosti;
- 2000,- Sk - na redakčné práce súvisiace so zborníkom Etnos a materiálna kultúra;
- 4712,- Sk - na dotlač prílohy Informátora SAS;
- 4277,10 Sk - na tlač kongresových materiálov (VZ a Zjazd slovenských archeológov '99).

NÁVRH PLÁNU ČINNOSTI A ROZPOČTU NA ROK 2000

(Rozpočtované finančné prostriedky sú uvedené v sumách, požadovaných z podporného fondu RVS pri SAV).

Vedecké podujatia	
Etno-archeologický seminár (marec, Bratislava) + zborník	15,0 (tis. Sk)
(v spolupráci s Národopisnou spoločnosťou pri SAV)	
Zjazd slovenských archeológov 2000 (apríl, Nitra).....	11,0
(v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV)	
Konferencia mladých archeológov (apríl, Patince)	20,0
(v spolupráci s UK v Bratislave, UKF v Nitre a TU v Trnave)	
Stretnutie východoslovenských archeológov (máj, Košice).....	8,0
Kongres Európskej asociácie archeológov (september, Lisabon).....	40,0
(účasť dvoch zástupcov SAS pri SAV)	
Seminár 100 rokov múzea a archeologickej činnosti v B. Štiavnicki (september).....	6,0
(v spolupráci s BM SNM v Banskej Štiavnici)	
16. sympózium pre eneolit a staršiu dobu bronzovú (október, Piešťany).....	6,0
(v spolupráci s AM SNM v Bratislave a MSKS v Piešťanoch)	
Prednášky	6,0
Publikačná činnosť	
Bibliografia slovenskej archeológie za roky 1991 a 1992.....	17,0
Biografia a bibliografia A. Točíka a B. Novotného.....	10,0
(v spolupráci s Nadáciou A. Točíka)	
Informátor SAS - 2 čísla	12,0

Organizačná činnosť a prevádzka	
Zasadnutia výboru a redakčnej rady	12,8
Odmeny tajomníka, hospodára a knihovníka	13,0
Ostatné prevádzkové náklady.....	40,7
Spolu.....	
z toho - príjem z členských príspevkov.....	218,5
- dotácia SAV.....	24,0
	194,5

K. Kuzmová - E. Ravingerová

NADÁCIA ANTONA TOČÍKA
na podporu zverejňovania výsledkov archeologického a numizmatického
bádania na Slovensku
Archeologický ústav SAV, Akademická 2, SK-949 21 Nitra
tel.: 087/356 17 fax: 087/356 18

VÝROČNÁ SPRÁVA 1999

V zmysle § 15 svojho štatútu správna rada Nadácie Antonia Točíka zverejňuje výročnú správu a účtovú závierku za rok 1999:

- správna rada pracovala v nezmenenom zložení; jej funkčné obdobie končí v septembri 2000, kedy sa uskutočnia voľby; podľa § 4 štatútu člen správnej rady môže byť volený na dve funkčné obdobia; návrhy na nových členov možno predložiť správkyni (E. Kolníková) do 31.8.2000;

- z prostriedkov nadácie sa realizovalo vydanie Slovenskej numizmatiky 15 (finančná čiastka z fondu Nadácie na výskum dejín peňazí, zlúčenej s Nadáciou Antona Točíka), pre tlač bol pripravený rukopis monografie G. Chlapoviča, *Kremnická mincovňa - história razby čsl. a slovenských mincí 1921-1992* (finančné prostriedky na vydanie účelovo poskytla Národná banka Slovenska); správna rada rozhodla o edícii *Biografie/Bibliografia* a schválila prípravu prvých dvoch zväzkov (Anton Točík, Bohuslav Novotný) - návrhy na spracovanie ďalších zväzkov možno predložiť do 31.8.2000;

- nedačný fond sa v roku 1999 rozrástal finančnými darmi jednotlivcov (J. Hunka, P. Mačala, T. Šidlová) a inštitúcií (Národná banka Slovenska), ako aj predajom knižného fondu nadácie a knižných darov jednotlivcov;

- archív pamäti hodnotí na doc. dr. A. Točíka, DrSc. sa rozrástol o písomnosti, korešpondenciu a fotografie; nadálej platí výzva o príspevky do tohto archívu.

Majetok nadácie k 31. 12. 1999 mal hodnotu 547 785.- Sk, z toho je:

knižný fond 64 170.- Sk,
finančná hotovosť 483 615.- Sk.

Príjmy 1999 (dary, úroky z vkladov, zisk z predaja publikácií): 211 916,79.- Sk.

Výdavky 1999 (tlač Slovenskej numizmatiky 15, dane, bankové poplatky, odvody do fondov, prevádzkové náklady): 96 769,50.- Sk.

Rozdiel príjmov a výdavkov v roku 1999: 115 147,29.- Sk

Účet Nadácie Antonia Točíka v Slovenskej sporiteľni č. 14 22 45 - 169/0900.

E. Kolníková

SPOLOČENSKO-VEDECKÉ PODUJATIA

3. Deutscher Archäologenkongreß in Heidelberg 1999

V dňoch 25. - 30. mája 1999 sa v Kongresovom dome mesta Heidelberg uskutočnil 3. celonemecký archeologický kongres. Jeho zameranie "Archeológia - prírodné vedy - životné prostredie" malo práve pre Heidelberg svoje opodstatnenie, ktoré vo svojom príhovore na slávostnom prijatí účastníkov kongresu vyzdvihol Prof. Dr. S. von Schnurbein. Okrem hlavného usporiadateľa West- und Süddeutschen Verband für Altertumsforschung e. V. sa nemalou mierou na príprave a priebehu kongresu podieľali aj ďalšie inštitúcie

z Bádenska-Würtembergska, ale aj samotné mesto Heidelberg. Patronát nad kongresom prevzal Erwin Teufel, ministerský prezentor Bádenska-Würtembergska. Na 3. nemeckom archeologickom kongrese bolo prítomných viac ako tisíc, prevažne domácich účastníkov. Okrem nich sa kongresu zúčastnili aj zástupcovia 16 európskych krajín a USA. K ústnej prezentácii usporiadatelia vybrali 174 prednášok, ktoré zaradili do dvoch hlavných blokov. Podstatná časť referátov odznela na zasadnutiach jednotlivých pracovných skupín. Nosné referaty k hlavnej téme kongresu boli prezentované na spoločnom zasadnutí pléna. Vo všeobecnej časti programu, mimo zasadnutia jednotlivých pracovných skupín a sekcií. V rámci prvého bloku odzneli referaty pracovných skupín pre neolit, dobu bronzovú, dobu železnú a rímsku a stredovek. K nim boli priradené aj prednášky zamerané na teóriu, kvantitatívne metódy a archeometriu, ktoré odzneli vo vlastných pracovných skupinách. Druhý blok prednášok bol rozdelený do šiestich sekcií, ktoré zameraním kopírovali pracovné skupiny. Okrem toho 24 účastníkov kongresu prezentovalo výsledky svojej práce, zameranej výhradne k danej téme, formou posteru v priestore hlavnej prednáškovej sály. Pracovný program pracovných skupín bol rozvrhnutý do štyroch dní a záverečné dva dni kongresu boli vyhradené dvom odlišne tematicky zameraným exkurziám.

Prednášky 3. nemeckého archeologického kongresu rozvrhli organizátori tak, že súbežne prebiehali počas štyroch dní v štyroch sálach.

Prevažná časť referátov (15) pracovnej skupiny pre neolit sa zamerala na sumarizáciu dosiahnutých výsledkov zapojením do výskumu rôzne odbory prírodných vied. Nezriedkavou tému bola prezentácia výsledkov na základe spracovania početnosti a variability divých koní ako bioindikátorov pre klimatickú agrárnu krízu. Do sekcie 1 zaradili usporiadatelia referaty (I. Cheben - E. Hajnalová: Vegetácia a pestované rastliny v oblasti dolného toku Žitavy) hodnotiace sídiskovú problematiku neskôr paleolitu až neolitu.

V pracovnej skupine pre dobu železnú odznelo celkovo 14 referátov. V prevažnej miere boli zamerané na riešenie otázok "Produkcia, spracovávanie, skladovanie a konzumácia potravín v dobe železnej". Prednášatelia sa vo svojich príspevkoch zamerali najmä na problematiku chovu dobytka a pestovanie kultúrnych rastlín. S. Stegmannová-Rajtárová vystúpila s prednáškou, v ktorej sa zaoberala rastlinnými zvyškami z domov a pecí "kniežacieho" hradiska z doby halštatskej v Smoleniciach - Molpíre. Ke tejto téme bol zameraný aj poster, ktorý zároveň charakterizoval jeho významné postavenie v severovýchodohalštatskom prostredí.

Na historickom hrade v Heidelbergu usporiadalo mesto, pod patronátom primátorky B. Weber, pre účastníkov 3. nemeckého kongresu slávnostnú recepciu. Vo svojich príhovoroch ich privítali a pozdravili minister financií Bádenska-Würtembergska, starostka mesta Heidelberg a prvý riaditeľ Römisches-Germanische Kommission vo Frankfurte nad Mohonom Prof. Dr. S. von Schnurbein.

I. Cheben - S. Stegmannová-Rajtárová

VIII. International Flint Symposium Bochum 1999

V priebehu svojej tridsaťročnej histórie sa v poradí ôsme medzinárodné sympózium konalo v dňoch 13. - 17. septembra 1999 v nemeckom Bochume. Jeho hlavným usporiadateľom a zároveň aj organizátorom bolo Deutsches Bergbau-Museum Bochum. Spočiatku boli sympóziá temer výlučne zamerané iba na prezentáciu problematiky veľmi úzko spojenej so získavaním silicitovej suroviny baníckym spôsobom. Popri tom sa pozornosť začínala venovať aj samotnej technológií hľbenia šácht a spôsobu primárneho spracovania vyťaženej suroviny priamo na mieste ťažby. Nie úplne na okraji záujmu stáli aj otázky spojené s distribúciou získanej silicitovej suroviny. Postupne sa však tento, pôvodne úzko zameraný okruh otázok, rozšíril aj o surovinovo-typologické vyhodnotenia súborov štiepanej industrie z obdobia paleolitu až staršej doby bronzovej. V poslednom období sa do popredia dostala už nielen otázka používania, resp. rekonštrukcia štiepacích techník, ale aj tvar pracovných nástrojov používaných pri tejto činnosti. Takéto rôznorodé zameranie sa výraznejšie presadilo na predchádzajúcom, siedmom sympóziu.

Všetky prihlásené referaty boli tradične zadelené do dvoch sekcií. V sekciu "A" odzneli referaty venované silicitovým baniam a dielňam. Túto sekciu tematicky doplnili referaty zamerané na vyhodnotenie špecializovaných baníckych osád kultúry lineárnej, na

petrografickú identifikáciu neskoro magdalénskej suroviny z Parco Care, ako aj na distribúciu suroviny v jednotlivých regiónoch. K ojedinelým patril referát zaobrajúci sa výrobou silicitových sekier. V sekciu "B", ktorá prebiehala súčasne, sa referujúci zamerali na problematiku distribúcie silicitu a otázkam technológie od vrchného paleolitu po obdobie mladého eneolitu. Nechýbali ani referaty zamerané na experimentálnu archeológiu. Samostanú skupinu predstavovali referaty venované geológii, petrografii a geochemii. Z nich treba spomenúť termoluminiscenčnú metódu a jej aplikáciu pri datovaní artefaktov z obdobia paleolitu (Richter). V obidvoch sekciách odznelo 44 referátov.

Do podvečerného programu druhého dňa sympózia bola zaradená aj prehliadka špecializovanej expozície nielen v budove múzea, ale aj v podzemí, kde sa banská technika z rôznych období nachádza v pôvodnej štôlni. Druhú časť programu sympózia tvorila dvojdňová exurzia zameraná na prehliadku známych silicitových baní v Nemecku a Holandsku. Prvá zastávka bola na Lousbergu pri Aachene, kde boli slovom i fotograficky prezentované výsledky výskumu ťažobných jám na pazúrik. Názornou ukážkou o veľkosti pazúrikových hľúz uložených vo vrstve, ako i získanie predstavy o hlbke pri hľbení šácht, ponúkol lom na vápenec v Ankerpoorte. ďalšou zastávkou bol Valkenburg, kde J. a W. Felder mali sprievodné slovo k výskumu ťažobného

poľa na pazúrik. V Rijckholte bolo účastníkom exkurzie umožnené prezrieť si v novo vyhĺbenej šachte podzemné časti pravekých šacht. Vyvrcholením bola večera v gallo-rímskom štýle v priestoroch Múzea v prírode v Aubechies. Do programu druhého dňa sa dostala prehliadka bane na ťažbu fosfátu v Malogne a prebiehajúceho výskumu šachty na ťažbu pazúrika v Spiennes. Záver nielen exkurzie ale celého sympózia sa uskutočnil vo Výskumnom stredisku v Spiennes.

V posledných rokoch sa zintenzívnil výskum pravekých baníckych diel. Pre potreby výmeny

poznatkov, skúseností, predloženia návrhov na riešenie problémov, ale aj prezentácie výsledkov vzniklo "Medzinárodné fórum archeológia & baníctvo". Záujemcovia o spoluprácu môžu bližšie informácie získať na adrese: Institut für Montanarchäologie, Deutsches Bergbau-Museum, Am Bergbaumuseum 28, D-44791 Bochum. Najbližšie podujatie, IX. International Flint Symposium, sa uskutoční v Izraeli.

I. Cheben

4. kolokvium "Období popelnicových polí a doba halštatská"

V dňoch 28.9.-1.10.1999 sa vo Vzdelávacom stredisku Masarykovej Univerzity v Šlapaniciach pri Brne uskutočnilo 4. kolokvium zamerané na obdobie popelnicových polí a dobu halštatskú. Podujatie zorganizovalo päť inštitúcií: Archeologické centrum Vlastivědného muzea v Olomouci, Moravské zemské muzeum Brno, Okresní muzeum Brno-venkov, Ústav archeologické památkové péče Brno a Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty MU Brno. Kolokvia sa zúčastnilo viac než 30 bádateľov z Čech, Moravy, Slovenska a Rakúska. Po otvorení podujatia a úvodnom slove M. Salaša z Moravského zemského muzea v Brne, ako i niektorých pozvaných hostí, odznelo počas dvoch dní celkovo 23 prednášok. Jedna časť prednášajúcich svoje témy ťažiskovo orientovala na otázky typologické a chronologické, alebo na kultúrno-historickú interpretáciu významných nálezov a nálezísk. Druhá časť bádateľov sa vo svojich referátoch zaoberala najmä aktuálnou situáciou v oblasti prebiehajúcich alebo ukončených terénnych výskumov a prieskumov.

V úvodnom referáte sa V. Poborský širšie zameral na problematiku "písma" v strednej Európe, ako možného dokladu informačnej techniky doby bronzovej. Podal rozsiahlu analýzu známeho nálezu podolskej kultúry - hlinnej miske s vyrytými znakmi z hradiska v Brne-Obřanoch, ktoré sa považujú za možné stopy "písma" a porovnával ich s lineárnym písmom B egejskej civilizácie. V ďalších dvoch referátoch sa archeológ J. Hrala a antropologička M. Dočkalová venovali veľmi zaujímavej problematike rituálnych praktík a ľudských obetí v dobe bronzovej na príklade nálezov z Velimi. Nasledovali referáty, v ktorých sa bádatelia zaobrali najmä riešením konkrétnych problémov relatívnej chronológie, alebo sa zamerali na blízke i vzdialené kultúrne kontakty v dobe bronzovej a halštatskej. Z. Benkovský-Pivovarová prezentovala problematiku detailne preskúmaných 74 kostrových a 143 žiarových hrobov na pohrebisku Pitten v Dolnom Rakúsku a zaobrala sa jeho vývojom na konci strednej a počiatku mladšej doby bronzovej. R. Kustárová sa vo svojom príspevku venovala podobnostiam a odlišnostiam kultúrneho vývoja v období starších popelnicových polí na území juhozápadného

Slovenska a Zadunajska. J. Bátora referoval o novom náleze bronzovej dýky z obdobia tzv. trácko-kimerského horizontu z Malého Cetína, okr. Nitra. Na základe analógií tento ojedinelý nález vsadil do širších kultúrno-historických súvislostí. M. Novotná sa vo svojom referáte zaoberala chronológiou bronzových depotov obdobia popelnicových polí v Karpatskej kotlinе, a to konkrétnem horizontom Gyermely. S. Stegmannová-Rajtárová sa zamerala na postavenie hradiska Molpír pri Smoleniciach v kultúrno-historickom procese doby halštatskej.

V ďalších prednáškach sa bádatelia zaobrali hlavne prezentáciou a prvým vyhodnotením výsledkov z najnovších výskumov sídlisk a pohrebísk v Čechách, na Morave a na Slovensku. E. Mirošayová v širšie koncipovanom referáte zhŕnula osídlenie Spiša v mladej a neskorej dobe bronzovej. O. Ožďáni a V. Furmanek sa v spoločnej prednáške orientovali na juh stredného Slovenska a odbornú verejnosť oboznámili s nálezmi z Pohanského vrchu - hradiska kyjatickej kultúry v Horných Plachtincach. L. Veliačik vo svojom príspevku referoval o fortifikácii hradiska v Zemianskom Podhradí. Na základe precízne vypracovanej terénnej situácie sa pokúsil o jeho rekonštrukciu a interpretáciu. V. Vokolek sa zamerala na lužické sídlisko v Slepoticach ako i na otázkou osád mladšej doby bronzovej v severovýchodných Čechách. L. Smejtek referoval o sídlisku z mladšej a neskorej doby bronzovej v Kněževsi u Prahy. Ide o dosiaľ najrozšiahlejšiu preskúmanú plochu v Čechách, z ktorej pochádza viac než 2400 objektov. M. Bálek a A. Matějíčková hodnotili výsledky záchranného výskumu velatického sídliska z Jiříkovic v okr. Brno-venkov. Ťažiskom príspevku K. Šabatovej bolo spracovanie keramiky z Přáslavic. Z. Smrž a J. Blažek v spoločnom referáte analyzovali situáciu nálezov bronzových kosákov z vrchu Kletečná (706 m n. m) v Českom stredohorí. P. Vitula zhŕnul problematiku vývoja a štruktúry halštatského osídlenia na Olomoucku. Ťažiskom jeho referátu boli najmä lokality Dolní Újezd a Čáslavice. I. Vojtěchovská a P. Sankot sa zamerali na problematiku osídlenia v stupňoch HC a HD v Libčicích nad Vltavou a prezentovali výsledky záchranného výskumu v r. 1997 a 1998. J. Katkinová podrobne informovala o nových nálezoch

hrobov lužickej kultúry zo Zemianskych Kostolian na Hornej Nitre. D. Koutecký sa vo svojej širšie koncipovanej prednáške zaoberal bylanským pohrebiskom v Račiněvsi, okr. Litoměřice. Túto prednáškovú časť vhodne doplnili tri ďalšie referaty, v ktorých sa centrom záujmu stala problematika surovinových zdrojov v dobe bronzovej a halštatskej. L. Jiráň sa venoval otázke surovinových zdrojov bronzovej produkcie v dobe popolnicových polí. M. Oliva (predniesol P. Neruda) sa zameral na rozmach ťažby rohovca v dobe bronzovej v oblasti Krumlovského lesa, okr. Znojmo, a jej európske súvislosti. A. Přichystal podrobil analýze železné predmety z Býčí skály a riešil otázku, či mohli byť vyrobené z miestnych železnych rúd.

Organizátori podujatia sa dohodli, že referaty

budú publikované v samostatnom čísle časopisu Pravěk.

Súčasťou kolokvia bola aj jednodňová exkurzia po známych archeologických lokalitách v okolí Brna a prehliadka výstavy "Lidské oběti na oltářích bohů - náboženské rituály v době bronzové na Cezavách u Blučiny", ktorú pripravilo Okresné muzeum Brno-venkov v Šlapanicach.

O úspešný priebeh podujatia sa okrem organizátorov zaslúžili aj sponzori. Podávanie patrí mestu Šlapanice, obciam Mokrá-Horákov, Podolí a Velatice, ako aj firme Bonagro, a. s. Zároveň treba podakovať všetkým moravským kolegom za srdcne prijatie a prijemnú atmosféru počas celého rokovania ako i počas troch spoločenských posedení.

S. Stegmann-Rajtárová

Konferencia Rehole a kláštor na Slovensku

V dňoch 7. - 8. decembra 1999 zorganizovala Katedra historie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici na pôde školy vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou, zameranú na problematiku reholí a kláštorov. Gestori konferencie zabezpečili fundovaných prednášateľov z poľských a domácich univerzít a inštitútov, preto aj odozva na toto podujatie bola kladná.

Po roku 1989 sa na Slovensku uskutočnilo niekoľko podujatí, zaobrajúcich sa problematikou cirkevných dejín a rehoľných komunit. Kým v minulých desaťročiach sa tematika monasticizmu riešila len okrajovo, v súčasnom období je snaha riešiť ju komplekne a interdisciplinárne. Archeologický výskum priniesol mnohé zaujímavé výsledky k tejto problematike, preto je potrebné v ňom intenzívne pokračovať v súčinnosti s inými historickými odbormi.

V úvodnom referáte o stredovekých rádoch v najnovšej historiografii oboznámil prítomných s tematikou J. Kłoczkowski z Poľska. Ďalšie dva referáty poľských kolegov, H. Gapskeho o kláštornom hnutí v strednej a východnej Európe na počiatku novoveku a Z. Pilata o dominikánoch v strednej a východnej Európe v stredoveku potvrdili značný pokrok v štúdiu tejto problematiky u našich severných susedov. R. Kožiak referoval o špecifických črtách frískeho monasticizmu, V. Múcska oboznámil so vznikom a pôsobením rádu benediktínov a ich reformami do konca 11. storočia na teritóriu západnej Európy. Nové poznatky o pustovníckych reholiach na Slovensku a výsledky archeologického výskumu benediktínskych kláštorov prezentoval M. Slivka. O formovaní nového rytierstva ako špecifickej formy monasticizmu vo vrcholnom stredoveku referoval I. Graus. V bloku referátov o jednotlivých rádoch odzneli príspevky: M. R. Zemeneho o františkánoch a ich pôsobení na Slovensku, P. Gunčaru o dominikánoch, R. Mačuru o piaristoch a kláštore v Podolinci, I. Chalupeckého o jezuitoch, Spoločnosti Ježišovej a jej podieľe pri katolíckej reforme. Benediktínskemu opátstvu v Klížskom Hradišti sa venovala D. Valachová.

Budúcnosťou výskumu cirkevných dejín sa zaobrali účastníci konferencie počas večerného okrúhleho stola. Referáty z konferencie budú publikované v samostatnom zborníku.

M. Mácelová

12. Internationales Symposium "Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum"

V závere roka 1999, od 6. do 10. decembra, sa v Nitre konalo tradičné "mikulášske stretnutie" odborníkov zaobrajúcich sa problematikou včasnej doby dejnej "Siedlungs- und Wirtschaftsstrukturen in der Frühgeschichte". Organizátormi podujatia boli Archeologický ústav SAV Nitra, Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Wien, Archeologický ústav AV ČR Brno a Österreichisches Ost- und Südosteuropa-Institut Außenstelle Bratislava. Sympózium sa konalo v príjemnom prostredí Club hotela Amfiteáter za sponzorstva firiem CERAM Čab, a.s. a Heineken Slovakia s. r.o.

Odznelo 22 referátov zameraných na uvedenú problematiku. Stretlo sa tu do 40 odborníkov z Nemecka, Rakúska, Maďarska, Česka, Poľska, Francúzska a samozrejme Slovenska. Referáty slovenských účastníkov boli: Kolník, T. - Rajtár, J.: Neue Angaben zur Ausdehnung und Funktion der römisch-germanischen Anlage Cífer-Páč; Březinová, G.: Germanische Töpferöfen aus Nitra - Chrenová; Kuzmová, K.: Zwei römischen Militär-Backöfen aus Iža; Kolníková, E.: Fundmünzen in den spätlatenezeitlichen Burgwällen in der Slowakei; Varsik, V.: Zur Entwicklung der Innenstruktur der quadischen Siedlung von Veľký Meder; Elschek, K.: Die Siedlungslandschaft

des 4. Jhs. nördlich von Carnuntum im Lichte systematischer Prospektion.

Súčasťou programu bola aj exkurzia do Piešťan, Topoľčian a Trenčína, ktorá končila spoločnou večerou a posedením v príjemnom prostredí salaša Kostrín. Prednesené príspevky budú publikované v pripravovanom zborníku.

Redakcia

3. pracovné stretnutie Skupiny pre leteckú archeológiu Čech, Moravy a Slovenska

Hned' začiatkom tohto roku, v dňoch 10. - 11. 1. 2000, sa v Archeologickom ústave SAV v Nitre uskutočnilo už tretie pracovné stretnutie odborníkov, ktorí sa v Čechách, na Morave a na Slovensku venujú leteckej archeológii. Cieľom tohto stretnutia bolo už tradične najmä oboznámenie sa s najnovšími výsledkami kolegov, diskusia o interpretácii niektorých nasnímaných objektov, ale aj vzájomná výmena skúseností a postupov pri využívaní leteckej prospekcie i o metódach a spôsoboch dokumentovania a archivovania leteckých snímkov.

Takmer celý deň (10. 1.) bol však venovaný prednáškam, ktoré boli prístupné tak pracovníkom AÚ SAV, ako aj všetkým záujemcom o túto oblasť archeologického bádania. V úvodnom príspevku E. Blažová a M. Bartík (Archeologický ústav SAV, Nitra) predviedli spôsob počítačového spracovania leteckých snímkov, ich aplikáciu s mapovými podkladmi, ako aj digitálne terénné modely niektorých archeologických lokalít. Na nich nadviazal V. Čtverák (Ústav archeologické památkové péče stredočeského kraje, Praha) ukážkou spôsobu digitálnej archivácie leteckých snímkov a ich využitia pri ochrane archeologických pamiatok. M. Bálek (Ústav archeologické památkové péče; Brno) vo svojom príspevku predstavil nové poznatky leteckej archeológie na Morave, ktoré doplnili J. Kovárník (Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Brno) a O. Šedo (Regionální muzeum Mikulov). Z. Smrž (Ústav archeologické památkové péče, Most) referátom "Letecká archeologie a ochrana památek v severozápadných Čechách" veľmi výstižne poukázal

na možnosti leteckej archeológie aj v mimoriadne devastovanom regióne. E. Ulrychová (Okresní muzeum a galerie Jičín) v príspevku "Letecká prospekte na Jičínsku 1993-1999" názorne predviedla, že je možné úspešne uplatňovať a rozvíjať leteckú archeológiu aj v obmedzených okresných podmienkach. M. Gojda (Archeologický ústav AV ČR, Praha) obsažne predstavil ciele, úlohy, postupy a výsledky leteckej archeológie v rámci projektu "Sídelní prostor pravěkých Čech". P. Braun (Ústav záchranných archeologických výzkumů, Západočeské muzeum Plzeň) ukázal niekoľko leteckých snímkov archeologických lokalít v regióne. I. Kuzma (Archeologický ústav SAV, Nitra) sa vo svojom príspevku zameral na výber niekoľkých najvýraznejších poznatkov leteckej prospekcie na juhozápadnom Slovensku z posledných rokov, predovšetkým priekopových objektov i pozoruhodných sídliskových štruktúr, napr. v oblasti Ponitria a severovýchodnom okraji Žitného ostrova. J. Rajtár predstavil najnovšie výsledky leteckej prospekcie z úseku pravobrežia Bratislavы (Rusovce, Jarovce, Čunovo) a v regióne Záhorie.

Stretnutie najmä v neformálnej časti splnilo svoj zámer. Snáď z dôvodu tak včasného termínu poriadania tohto stretnutia, ale zrejme hlavne kvôli oneskorenej a nedostatočnej propagácii podujatia sa prednášky stretli len s nevelkým záujmom a ohlasom u ostatných kolegov. Je to ďalšie poučenie do budúcnosti pri poriadani podobných podujatí.

J. Rajtár

Korene európskej civilizácie

Jedno z prvých významných vedeckých podujatí v jubilejnom roku 2000 sa uskutočnilo 10. - 11. februára v priestoroch bratislavskej budovy Slovenskej národnej galérie. Aktivity hlavných organizátorov z FFUK a SAV pomohlo zaštiňať Ministerstvo kultúry SR so zastúpením Hans Seidel Stiftungu v SR. Význam konferencie umocnený atraktívnosťou ústrednej témy a jej posolstvom pre ďalšie tisícočie v plnom rozsahu potvrdili zástupcovia vládnych, cirkevných, politických, akademických a vedeckých kruhov zúčastnení na otváracom ceremoniáli.

Pracovnú časť podujatia otvoril rozsiahly vstupný referát M. Slivku a D. Čaploviča informujúci o doterajších poznatkoch z dejín a kultúry kresťanstva na Slovensku. Vystúpenia ďalších referentov boli zaradené do troch prednáškových blokov. Súčasťou prvého z nich bol referát: Kontakty raného kresťanstva s územiami strednej Európy (T. Kolník), Nitrianske kniežatstvo a Veľká Morava - krištianizačné snahy Západu a Východu (B. Chropovský), Duchovná kultúra v dobe avarsko-slovanskej symbózy v 7. - 8. stor. (Z. Čilinská), K otázke najstarších vlastníckych kostolov u naddunajských Slovanov (D. Bialeková), Cirkevné námety na európskych minciach (J. Hunka). Počas prvého poobedného bloku boli prezentované témy: Archeologické príspievky k poznaniu pohanské I kresťanskej religiozity v Olomouci (J. Bláha), Pektorál z Velké Mače - jeho pôvod, ikonografie a zařazení do kontextu pektorálnich křížku (K. Horníčková), Pohansko-kresťanský synkretizmus a jeho prejav na nekropolách zo záverečného úseku včasného stredoveku (M. Hanuliak), Cirkevné reformy 10. a 11. stor. A ich dosah na uhorskú cirkev (V. Múcska), Inocent III. a Uhorsko so zreteľom na územie Slovenska (K. Štulajterová).

Z referátov zaradených pôvodne do druhého bloku boli v skrátenej podobe prezentované témy: Počiatky uhorskej cirkevnej organizácie na slovenskom území (J. Steinhübel), Cirkevná organizácia územia Slovenska, diecézny vývin od počiatkov do prítomnosti (M. R. Zemene), Cirkevná organizácia na území Nitrianskej župy v stredoveku (J. Lukačka). Spoločenskú úroveň podujatia pomohla dotvoriť prijemná atmosféra večerného stretnutia aktívnych účastníkov konferencie a pozvaných hostí v účelovom zariadení MK SR.

Na druhý deň v rámci prvého bloku odzneli referáty: Cirkev na východnom Slovensku v 12.-15. stor. (I. Chalupecký), Z písomných prameňov o ostrihomskej diecéze a Slovensku v stredoveku (F. Oslanský), Dejiny premonštrátov v Šahách (H. Lászlóová), Pastofóriá na východnom Slovensku (K. Markušová), Nová interpretácia kostola sv. Jakuba z Bratislavы (J. Hošo). Počas záverečného bloku odzneli referencie: Príspevok k problematike výzdoby dedinských kostolov v románskom období (Š. Oriško), Vývin azyllového práva do konca 16. stor. s osobitným dôrazom na Uhorsko (D. Hrnčiarová), Európske reformné prúdy (D. Veselý), Nástenný cyklus siedmich milosrdných skutkov a siedmich smrteľných hriechov vo farskom kostole sv. Jakuba v Levoči (D. Buran), Funkcie obrazovej propagácie tzv. dynastických svätcov na území Slovenska (I. Gerát), Stredoveká podoba bratislavského františkánskeho kostola (I. Ciulisová), Kresťanské stavebné pamiatky trenčianskeho regiónu vo svetle novších výskumov (T. Nešporová).

Predostrený prehľad prednesených titulov príspevkov už sám o sebe presvedča o ich nemalom prínose k širokospetrálnej problematike mapujúcej vplyvy kresťanstva na formujúcu sa európsku civilizáciu. Niektoré z prednesených myšlienok odzneli po prvý raz, iné poskytli iný uhol pohľadu na dávnejšie známu skutočnosť. Škoda, že na prílišné detaily neboli dostatočné času. Niektoré referencie z tohto dôvodu ani neodzneli. Nedostatky tohto druhu pomôžu odstrániť príležitosť publikovania kompletného rozsahu vopred prihlásených príspevkov v 3. čísle zborníka Studia archaeologia slovaca medieavalia, ktoré by malo výjsť ešte v tomto roku.

M. Hanuliak

AKTUÁLNE - PREDSTAVUJEME

Medzinárodný interdisciplinárny projekt geovedcov a archeológov

- IGCP/UNESCO No. 442: "Suroviny neoliticých/eneoliticých artefaktov: ich migračné cesty v Európe"

Geovedci už pred desaťročiami pochopili, že riešenie základných problémov abiotickej prírody je efektívne len v rámci širokej medzinárodnej spolupráce. V roku 1972 ustanovili Medzinárodný program geologických korelácií (International Geological Correlation Programme), ktorého spolušponzorom sa od samotného začiatku, okrem Medzinárodnej únie geologických vied (International Union of Geological Sciences-IUGS), stalo aj UNESCO. Nakoľko početné geologické procesy výrazne negatívne ovplyvňujú životné prostredie ľudstva, IGCP/UNESCO program o medzinárodne koordinovanom geologickom výskume aktuálnych globálnych geologických problémov sa stal súčasne medzivládnym programom, ktorý podporujú desiatky vlád štátov celého sveta. Vláda Slovenskej republiky IGCP/UNESCO program schválila svojim uznesením č. 338 zo dňa 12. apríla 1994.

Projekty akceptované v rámci uvedeného programu v prvých rokoch boli venované korelácií geologických jednotiek zemského povrchu. V posledných rokoch možno pozorovať zreteľný posun na riešenie praktických problémov ľudstva, akými sú zachovanie hmotného kultúrneho dedičstva (projekt ochrany stredovekých zámkov a ich ruín, ale aj na riešenie problémov prebiehajúcej dezertifikácie sahelu Afriky a Ázie, monitorovanie a predpovedanie vulkanických erupcií (ktoré okrem iného ohrozujú svojimi popolovými oblakmi medzikontinentálnu leteckú dopravu), zemetrasení, štúdium podmienok vzniku zosunov pôd a skalných masívov, projekty na ochranu pred toxikáciou pôd, na ochranu pobrežných oblastí a mnohé ďalšie).

Ako vznikol projekt IGCP/UNESCO No. 442?

Po roku 1990 som začal spolupracovať s RNDr. L. Illášovou PhD. z Archeologického ústavu SAV v Nitre na problematike identifikácie surovín neoliticých/eneoliticých artefaktov územia Slovenskej republiky. Výsledkom spolupráce bolo niekoľko publikovaných prác. Problematica ma zaujala, a preto som pre roky 1996-1998 vypracoval návrh vedeckého projektu na uvedenú tému, ktorú grantová agentúra VEGA akceptovala. V priebehu riešenia projektu som sa zoznámil s ďalšími kolegynami a kolegami z AÚ SAV v Nitre, ako aj so zahraničnými vedcami, ktorí sa zaobrajú diskutovanou problematikou. Posmelený pozitívnymi reakciami odbornej komunity v Slovenskej republike a záujmom zo strany kolegov v zahraničí, v roku 1998 som vypracoval a do UNESCO predložil projekt uvedený v nadpise tejto informácie. Projekt bol akceptovaný zo začiatom riešenia v roku 1999.

Inauguračné zasadnutie (Bratislava, 21.-23. júna 1999)

Nakoľko na riešení projektu participujú dve výrazne vyprofilované vedecké komunity, ako prvoradé sa ukázalo byť vypracovanie plánu riešenia, rozdelenie záujmov a eschválenie vnútornej štruktúry projektu.

V záujme uvedeného bolo zorganizované "vstupné" stretnutie a I. odborný seminár.

Uskutočnil sa v Bratislave za účasti 26 archeológov a geovedcov z USA, Španielska, Maďarska, Rakúska, Talianska, Česka a Slovenskej republiky. Celkovo sa do riešenia projektu prihlásilo viac ako 50 korešpondujúcich členov z 23 štátov Európy, USA a Izraela.

V priebehu inauguračného stretnutia boli prediskutované a schválené najmä nasledujúce aspekty:

i) Vo funkcií vedúceho projektu bol prítomnými akceptovaný autor tohto príspevku. V záujme aj formálneho potvrdenia medzinárodného "záberu" projektu som do funkcie spoluvedúceho navrhol profesora archeológie G. Trnku z viedenskej univerzity, a za vedeckého sekretára RNDr. Š. Méresa z Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave.

i) Účastníci zasadnutia predstavili svoje odborné zameranie s uvedením predpokladaného príspevku do projektu.

i) Po diskusii boli vytvorené základné tematické pracovné skupiny a boli určení ich vedúci.

i) Bolo dohodnuté, že ďalšie pracovné plenárne stretnutie účastníkov projektu bude v rámci konferencie o lengyelskej kultúre, ktoré sa uskutočnilo v dňoch II.-I3. októbra vo Veszpréme v Maďarsku. Abstrakty prednesených príspevkov boli zahrnuté do zborníka vydaného ku dňu konania konferencie.

i) Boli diskutované problémy vzájomnej komunikácie medzi archeológmi a geovedcami, a najmä problematika spoločných výstupov v rámci projektu IGCP/UNESCO No 442.

Ciele projektu

Systematickým archeologickým výskumom realizovaným najmä po II. svetovej vojne sa prakticky vo všetkých štátoch Európy nazhromaždil veľký počet (statisice) hmotných artefaktov neolitu a eneolitu. Určenie typu suroviny (horniny) a pokus o zistenie provenience jej výskytov bolo urobené len v prípade časti artefaktov. Doteraz chýbajú pokusy o globálne zhrnutie problematiky typov surovín, ich provenience, a najmä chýbajú pokusy o riešenie problematiky ich migrácie (a to tak surovín, ako aj kanmenných artefaktov) na európskom kontinente. Bolo konštatované, že z hľadiska pôvodu surovín tieto odpovedajú lokálnym, ale aj transportovaným surovinám/výrobkom na krátku I na niekoľkokilometrové vzdialenosť. Definovanie migračných ciest surovín/implementov v neolite/eneolite predstavuje jeden z hlavných cieľov projektu.

Aktuálne aspekty

i) Pokus o zosumarizovanie súčasného stavu poznatkov o surovinách neolitu/eneolitu v štátoch Európy zatiaľ vyústil v príprave 26. čísla medzinárodného časopisu Krystalinikum vydávaného v Českej republike. Číslo s príspevkami v angličtine bolo schválené redakčnou radou a vyjde v októbri/novembri 2000. K inauguračnému stretnutiu v Bratislave sa pripravuje vydanie v angličtine v Archeologických rozhľadoch.

i) 3. pracovné plenárne zasadnutie projektu sa uskutoční koncom septembra 2000 v Eggenburgu v Rakúsku.

i) Projekt je otvorený pre všetkých archeológov a geovedcov, ktorí majú záujem spolupracovať v rámci širokej medzinárodnej komunity. Týmto pozývame k spolupráci v rámci projektu IGCP/UNESCO No 442.

*Prof. RNDr. Dušan Hovorka Dr.Sc. vedúci projektu IGCP/UNESCO No 442
Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, 84215 Bratislava
tel.: 60296296, fax: 60296293, e-mail: dubikova@fns.uniba.sk*

Slovenská sklárska spoločnosť. Odborná komisia História skla.

V apríli 1999 vznikla pri Slovenskej sklárskej poločnosti odborná komisia "História skla". Jej vznik je vyústením predošlého záujmu viacerých členov SSS o históriu skla, či už v oblasti histórie sklárni, výrobkov alebo sklárskych osobností. Tento záujem sa v niektorých prípadoch dostal až do úrovne vedeckej práce, čo vytvorilo dobré kontakty s Archeologickým ústavom SAV. Výsledky týchto prác vyvolali aj medzinárodný záujem o históriu skla na Slovensku. Tým vznikla potreba spolupráce medzi záujemcami o históriu skla, pričom sa odborná komisia ukázala ako najvhodnejšia pre združovanie odborníkov o danú tému.

Organizačne patrí do Slovenskej sklárskej spoločnosti a je jej odbornou komisiou v zmysle stanov Spoločnosti. Cieľ: Zhromažďovanie a zverejňovanie poznatkov z histórii skla, sklárskeho umenia, obchodu so sklom, sklárni a sklárskych technológií.

Pre potreby komisie pod jednotlivými časťami rozumieme:

- a) História skla - zloženie skla, používané suroviny, farbenie skla, spôsoby prípravy, spôsoby tvarovania, sklené úžitkové výrobky a ostatné nezaradené.
- b) História sklárskeho umenia - sklené výrobky určené ako ozdobné a to koráliky, šperky, pokále, vitráže, mozaiky a umelecké diela.
- c) História obchodu so sklom - obchodné vzťahy s okolitými oblasťami, ceny skla a sklárskych surovin, obchodné centrá a oblasti.
- d) História sklárni - zmapovanie bývalých sklárni, ich vznik, pôsobenie a zánik v jednotlivých regiónoch

súčasného Slovenska. Osobitosti so vzťahom ku sklárňam a sklu. Vytváranie podmienok pre archiváciu histórie súčasných sklární.

e) História sklárskych technológií - pece, strojové spracovanie skla.

Spolupráca s pracovníkmi sklárni a záujemcami o história skla, so Sklárskym múzeom, s odbornými pracovníkmi Archeologického ústavu SAV, UK, SAV, múzeí, vysokých škôl, s odborníkmi združenými v okolitých krajinách, s medzinárodnými organizáciami.

Spôsoby prezentácie:

- a) Podpora a iniciovanie publikovania získaných poznatkov.
- b) Archivácia a vedenie evidencie o publikáciach a poznatkoch týkajúcich sa história skla na súčasnom území Slovenska.
- c) Obohacovanie zbierok Sklárskeho múzea a iných múzeí.
- d) Podpora kontaktov so zahraničím, so zameraním na vzťahy týkajúce sa história skla na súčasnom území Slovenska.

Plán na najbližšie obdobie:

- a) Informovanie o zámeroch odbornej komisie (Spravodaj SSS), získanie spolupracovníkov, konkretizácia práce.
- b) Inventarizácia poznatkov a publikácií týkajúcich sa história skla, ktoré majú členovia odbornej komisie, alebo o nich vedia.
- c) Nadviazanie spolupráce s historikmi a archeológmi zaujímajúcimi sa o túto problematiku.
- d) Nadviazanie spolupráce s Comite National Polonais AIHV a odbornou skupinou Historie skla Českej sklárskej spoločnosti.

Doteraz sa uskutočnili nasledujúce aktivity:

Začiatkom mája bola nadviazaná spolupráca s Comite National Polonais AIHV. Po valnom zhromaždení SSS 29. 6. 1999 sa uskutočnilo prvé stretnutie odbornej komisie, na ktorom bol za jej predsedu zvolený Ing. Alfonz Plško, CSc. Z vyššie uvedeného je vidno, že priestor na spoluprácu s odborníkmi je vytvorený. Predpokladáme, že sú zrejmé dôvody nášho záujmu o spoluprácu so Slovenskou archeologickou spoločnosťou a pevne veríme, že na strane SAS bude záujem o spoluprácu s členmi odbornej komisie História skla. Po potvrdení záujmu spoločne vypracujeme program spolupráce.

Kontaktné adresy:

*Ing. Alfonz Plško, CSc., Alba s.r.o., Námestie Matice slovenskej 1711/6, 018 41 Dubnica nad Váhom
PhDr. Danica Štukovská-Staššíková, Archeologický ústav SAV, Akademická 2, 949 01 Nitra*

Experimentálna archeológia v skautskom tábore Hodruša pri Banskej Štiavnici

Domácej a zahraničnej verejnosti je už niekoľko rokov známy skautský tábor v Hodruši pri Banskej Štiavnici. V taborovom programe jednotlivých zborov a oddielov nechýba ani návrat k starým technikám, napr. zaobstaranie si ohňa a pečenie chleba v primitívnych peciach, ako aj ďalšie formy "návratov" dnešných mladých ľudí do minulosti. Za spoluprácu Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici a Západoslovenského múzea v Trnave sa uskutočnila po prvýkrát na Slovensku tavba antimónovej rudy metódou 16.-18. storočia. Ide o známu oblasť experimentálnej archeológie.

V tomto prípade sa na granule rozdrvená antimónová ruda vložila do keramickej nádoby s tromi otvormi na dne a táto sa položila na ďalšiu nádobu s plným dnom. Spodná nádoba, zapustená do zeme slúžila ako "zberač" vytaveného kovu - antimónu. Okolo vrchnej nádoby sa utvorilo ohnisko s drveným uhlím, celý proces tavenia trval päť hodín. Tento nenáročný spôsob získavania kovu z rudy umožňuje nízky bod tavenia antimonitu: 546°C . Antimón sa v 16.-18. storočí používal najmä na legovanie s inými kovmi k dosiahnutiu väčšej tvrdosti - napr. legovanie s olovom na výrobu brokov do palných zbraní.

Počas budúcych stretnutí so skautmi plánujeme experimenty tavby rozšíriť aj na ostatné tavby rúd drahých a farebných kovov.

J. Labuda

Expresnosť v dodávaní článkov zo zahraničných časopisov prostredníctvom databázy JASON

Univerzitná knižnica v Bratislave ponúka širokej odbornej verejnosti využívanie systému zasielania článkov zo zahraničných časopisov nazývaného JASON (Journal Articles Sent on Demand), ktorý poskytuje možnosť dodať požadovaný článok v elektronickej forme z viac ako 80 tisíc titulov časopisov z rozličných vedných odborov spravidla do 24 hodín. Systém JASON vyvinuli v Univerzitnej knižnici v Bielefelde a v Univerzitnej knižnici v Dortmunde. UK v Bratislave je koordináčnym pracoviskom tohto systému na Slovensku. Aj v roku 2000 možno využívať tento systém bezplatne.

Podmienky:

1. Ak je záujemca pracovníkom organizácie, ktorá je napojená na Internet, organizácia musí uzatvoriť dohodu o využívaní systému JASON s Univerzitnou knižnicou v Bratislave. Táto dohoda upresňuje podmienky používania systému.
2. Ak je záujemca pracovníkom organizácie, ktorá nie je napojená na internet, ďalšie informácie poskytuje UK v Bratislave.
3. Ostatní záujemcovia sa môžu s požiadavkami na túto službu obrátiť na najbližšiu knižnicu v regióne, ktorá -ak je napojená na internet - musí na využívanie tohto systému uzatvoriť dohodu s Univerzitnou knižnicou v Bratislave.
-ak táto knižnica nevyužíva internet, môže objednať článok klasickou formou prostredníctvom medziknižničnej výpožičnej služby v Univerzitnej knižnici v Bratislave.

Bližšie informácie poskytuje oddelenie medziknižničnej výpožičnej služby (MVS) v Univerzitnej knižnici, Michalská, Bratislava.

Domovská schránka: www.ulib.sk
e-mail mvs@ulib.sk telefón: 07/ 54434981

Prevzaté: Správy SAV I-2/2000

DISKUSIA

K niektorým názorom "Nitrianskej archeologickej školy". Ad: Študentský klub vied historických

Sv. František Saleský (nar. 1567), údajný autor „Modlitby v starobe“ (pred pár rokmi kolovala v intelektuálnych kruhoch pri významných životných jubileánoch ako darček pre oslavencu po celom bývalom Československu) vyslovuje hneď v úvode zaujímavú myšlienku, prosbu k Pánovi: „Chráň ma Pane, pred domnenkou, že musím pri každej príležitosti a ku každej téme niečo povedať“.

Iste aj z tohto dôvodu (v našej inštitúcii som totiž seniorom) som po prečítaní príspevkov z Medzinárodnej študentskej konferencie Břeclav 1999 (Informátor SAS X, 1999/2, 21-27) zaujal skôr zdržanlivé, rezervované, ako aktívne stanovisko. Pravdaže zvedavosť, tento základný a prepotrebny atribút vedeckej práce, ma neopúšťala. Pomaly aj zima končí a nikto z oslovených sa nepriberá reagovať. Vraj necítime potrebu vyjadriť sa písomne. Ústne, to hej. Aj sme si podaktori zanadávali, ale napísali, to radšej nie. Samozrejme, veď napísané drží Litera scripta manet. Túto múdrost ovládali už starí Rimania. Pohodlné a osvedčené je zaujať pozíciu mŕtveho chrobáka. Ved', čo ak niekto, koho budem kritizovať sa raz stane mojím šéfom. Máme to zapotreby? Moja generácia sa bolestne o múdrosti „zdržanlivosti“ presvedčala takmer celý svoj aktívny život.

Napriek tomu, alebo práve preto, neviem zostať ľahostajný a aspoň niekoľkými glosujúcimi poznámkami musím vyjadriť k tejto kauze svoj postoj. Som totiž skalopevne presvedčený, že máločo je v živote i vo vede z hľadiska perspektívy tak škodlivé ako ľahostajnosť, pasívny postoj k súčasnému stavu vecí. Aj z tohto dôvodu sa ozývam a beriem na seba riziko, že nebudem náležite pochopený, a to možno z oboch strán.

Ponajprv by som ale vyjadril osobne potešenie, že po dlhom čase sa tu objavuje opäť generácia, ktorej „stav archeologickej únie“ nie je ľahostajný, že sú tu jednotlivci, ktorí sú ochotní niest' svoju kožu aj na trh polemickej diskusie. To mi je nesmierne sympatické. Vidím v tom totiž určitú záruku, že nebezpečie uviaznutia lodičky archeológie na Slovensku v stojatých vodách jej niekdajších úspechov sa zmenšuje. Stručne sa vrátim k jednotlivým príspevkom.

Chvályhodné je, ak študenti už v poznávacom procese dospejú do štátia, že sa dokážu zamýšľať aj nad teoretickými problémami bádania, napr. nad významom a súčasnými limitmi rekonštrukcií pravekých stavieb (R. Masaryk). Prudký rozvoj vied prináša dennodenne potrebu aplikovania nových prístupov aj v archeológii. Ak nechceme zaostávať za vyspelým zahraničím,

musíme si rýchle uvedomiť, že s tradičnými metódami nemáme šancu. Pravda, nestačí si to len uvedomiť, ale treba aj rázne konáť. A k tomu je potrebný elán a rozlet mladých. Som rád, že sa tu objavujú jednotlivci, pre ktorých využívanie nových širokých možností vedy i techniky sa stáva samozrejmosťou. V „dobe elektronickej“ (P. Adamka) naozaj niet inej cesty. Na tomto mieste by som však požiadal prichádzajúcu generáciu bádateľov o zhovievavosť a ohľaduplnosť voči starším. Vždy bolo výsadou mladých byť hyperkritický voči „starým“ či predošlým; žiaľ často bez minimálnej empátie, schopnosti vciť sa do konkrétnych podmienok, v ktorých posudzovanie a neraz i odsudzovanie pôsobili. Zdá sa mi, že najpriliehavějšie postihol tento problém jeden z mojich nezabudnuteľných učiteľov z mnichovskej univerzity Joachim Werner: „Unsere wissenschaftliche Arbeit ist zeitbedingt und zeitgebunden, das sollten Sie nie vergessen und diese Erkenntnis sollte Sie zur Bescheidenheit und Selbstkritik anhalten.“ (Celý myšlienkový kontext výroku tohto významného európskeho bádateľa pozri v nekrológu v Slovenskej archeológii XLII, 1994, 223-224). Naozaj, naša práca je podmienená a spútaná časom, na to by sa nikdy nemalo zabúdať a toto poznanie by nás vždy malo nabádať k skromnosti a sebkritičnosti. Prácu predošlých generácií možno posudzovať a merat' iba parametrami doby, v ktorej sa odohrávala. Napokon to je aj základný postulát historického prístupu k hodnoteniu osobnosti a javov už oddávna. Pre budúcnosť ako optimálny sa mi javí iba synergický prístup k archeologickému výskumu, pri ktorom sa spojí skúsenosť a rozhľad starších s elánom, odvahou a energiou mladých. Domnievam sa, že doba osamelých bežcov v archeológii, čo ako usilovných a nadaných, nenávratne končí.

Som rád, že ani študentom archeológie (M. Horňák) nie je ľahostajný stav popularizácie výsledkov našej disciplíny. Nemôžem však súhlasiť, ak sa pri posudzovaní a odsudzovaní používajú aj nekorektné argumenty a bije sa tak povediac pod pásmom: „Rôzni pseudoodborníci, napríklad Laco Zrubec, využívajú ako záštitu na publikovanie politické strany“ (M. Horňák, Informátor X, 1999, 2, 23). S kritizovaným autorom mám vlastné polemické a iné skúsenosti, avšak takéto obvinenie naozaj nepovažujem za „kóser“. V dobe, kedy právo na slobodné vyjadrovanie názorov máme zaručené ústavou SR, nemožno niekoho odsudzovať, že ako „záštitu na publikovanie využíva politické strany“. Mimochodom, nie je to celkom pravda. Patrím, tiež k pronárodne orientovaným občanom, podobne ako L. Zrubec a vôbec som nemal problém publikovať zásadne nesúhlasný príspevok k scestným a nebezpečným teóriám tohto autora o Veľkej Morave v tzv. straničkej tlači (Slovenská Republika 20. 03. 1997). Súhlasim s názorom, že publikovanie nezmyslov môže nebezpečným spôsobom ovplyvňovať verejnú mienku. Ale denne sme svedkami toho, že v dnešnej mediálnej anarchii, niet žiaľ ani sily, ktorá by znemožnila publikovanie poloprávd i vyslovených lží. Stačí mať finančné prostriedky, alebo dobré konexie. Zakázať nemožno v tomto smere vôbec nič. Jediná forma ako možno s väčším, ale skôr menším

úspechom bojovať s nesprávnymi názormi a bludmi, je polemicky písat' a kvalifikované vysvetľovať. Rozčuľovať sa a obviňovať niekoho, že sa „zaštítiuje politickými stranami alebo úspešným udieraním na národnú strunu“, to je lacné a málo. Domnievam sa, že riešenie vedeckých otázok by nemalo prebiehať v rámci publicistických polemík, ale ako chcete proti tomu úspešne bojovať, ak nie angažovaným a kvalifikovaným vstupom aj na túto horúcu pôdu. Isteže, malo by to byť predovšetkým povinnosťou renomovaných bádateľov, ale ak tito, až na malé výnimky, nie sú ochotní zostúpiť zo „slonovinovej veže“ svojho bádania, treba sa angažovať vám, mladším. Staršie opatrnické generácie už asi nikto neprerobi, ale pýtam sa, čo, alebo kto bráni vám, mladí priatelia, vstúpiť do arény? Predovšetkým vy sa musíte zbaviť okov opatrnosti, „vždyť demokracie, tot' diskuse“. Amatéri v archeológii sú vážnym problémom nielen u nás. Osobne zastávam názor, že najúčinnejší, ale aj najnamáhavejší spôsob ako sa s ním vyrovnáť, je získať amatérov pre spoluprácu a usmerňovať ich tak, aby ich činnosť znamenala prínos aj pre naše bádanie.

J. Koštialom v úvode jeho príspevku uvádzaný výrok „Archeológia už dlho nie je ani na začiatku 3. tisícročia nebude na Slovensku vedou“ je sice dobre mierený úderom medzi oči, ale ako všetky podobné zovšeobecnenia postráda potrebný konkrétny rozmer. Preto sotva vyvolá širšiu diskusiu. Rovnako nihilisticky a zároveň demagogicky by sa dali nadhodiť ďalšie tézy, či otázky. Patrí archeológia vôbec medzi vedy? Alebo ak nie je vedou na Slovensku, v ktorých krajinách je vedou a v ktorých nie je? Alebo aj vecnejšie: Aké atribúty má mať exaktá veda? Vystačíme dnes s už dávno známymi definíciami? A pod. Nemám chut', ani čas zabiehať do polemiky na túto tému. Osobne som totiž náchylný prihlásiť sa k tým, ktorí sa nazdávajú, že archeológia stojí kdesi na rozhraní medzi umerením a exaktnou vedou.

Oveľa viac ma zaujalo a rozosmútilo konštatovanie (z pohľadu študenta) hľbokej krízy poznávacieho procesu na vysokých školách (len niektorých?) na Slovensku. Ak to tak pocitujú aj študenti, asi to bude pravda. Sympatický je mi názor, že „univerzita by mala byť pôdou, kde sa predovšetkým tvorí a odovzdáva vzdelanie ... a ostrovom voľného (radšej by som tu videl slovíčko slobodného) myslenia.“ Za našich čias sme žiaľ museli vystačiť so skromnejšími predstavami a želaniami o poslaní univerzity. Podnes som vďačný mojim učiteľom, že v nás dokázali znásobiť záujem o archeológiu, správne odštartovať a vyslať na obežnú dráhu. Všeličo nám v pohnutých päťdesiatych rokoch nestihli odprednášať, ale onen svätý zápal pre prácu v teréne nám úspešne naočkovali. Odovzdali nám aj základnú orientáciu, naučili nás kde a ako treba hľadať. V mûdrych knihách i v teréne. Bolo to málo, alebo veľa? Myslím, že akurát dosť pre celý život.

Ak na Slovensku možno aj rámcove platí poznatok, že „centralizovaný a rigidný aparát vysokých škôl nerešpektuje rôznosť a individualitu študentov, ktorí sú vedení prakticky za ručičku od začiatku až po posledný semestru svojho štúdia, bez akýchkoľvek možností spolupracovať na „vytváraní“ univerzity...“, nechce sa mi veriť, že toto sa vzťahuje aj na Katedru archeológie UKF v Nitre. Ak áno, tak sa za tento stav cítim

spoluzodpovedný a chcem sa jej študentom ospravedlniť. Pri konštituovaní Vašej katedry som sa totiž nechal prehovoriť a stal sa ako nositeľ patričnej vedeckej hodnosti jedným z jej garantov. Po osamostatnení sa tejto katedry som zrejme prestal byť pre ňu zaujímavý. Je to zvláštne, ale až teraz, v závere svojej vedeckej (p. Koštiel mám vôbec právo použiť toto klišé?) dráhy si plne uvedomujem, že vlastne celý život mi nebolo dopriate priamo formovať slovenský vysokoškolský dorast, ani vo funkcií externého prednášateľa. Konštatovanie, že túto možnosť nemali ani iní schopní kolegovia, by bolo iba útechou na slovenský spôsob. Po návrate zo študijného pobytu v SRN (1964-65) som sice mal skúsenosti aj chut', ale asi bolo nebezpečie, že by som „kazil mládež“; pri založení Katedry archeológie UKF som poslúžil aspoň ako jeden z jej vedeckých garantov. Chvalabohu som už dosť starý a skúsený, aby som hľadal logiku a spravodlivosť tam, kde jej jednoducho niet. Napriek tomu som presvedčený, že výskum doby rímskej na Slovensku je v mnohých ohľadoch súmeriteľný so stavom v okolitých krajinách, a že som sa o to skromným dielom i ja pričinil.

Na „neadekvátnie vysoký počet vysokých škôl s aprobáciu archeológia“ (J. Koštiel) na Slovensku možno hľať rôznym spôsobom. Zhodou okolností bol som osobne prítom, keď ešte v r. 1990 navštívil Archeologický ústav SAV profesor a neskôr prvý rektor UKF P. Liba. Prišiel, aby s nami konzultoval myšlienku založenia samostatnej univerzity v Nitre a v rámci toho sondoval aj možnosti konštituovania katedry archeológie. Viacerí sme nielen podporili túto iniciatívu, ale aj zdôrazňovali potrebu a výhodnosť tohto kroku. Argumentovali sme predovšetkým nemeckým vzorom. Ak by ľudia, ktorí vtedy rozhodovali, boli úzkostliví, či vedecky žiarliví, nebola by v Nitre ani UKF, ani katedra archeológie. Nie som dôvernejšie oboznámený so situáciou v Trnave, ale principiálne obhajujem názor o potrebe vytvárania konkurenčného prostredia aj na univerzitách. Terajšie pokusy o zrušenie niektorých už dobre rozbehnutých vysokých škôl vnímam ako vnášanie socialistických direktívnych prvkov do života vysokých škôl. Ak si škola dokáže zabezpečiť dostatok kvalitných prednášateľov a získať potrebné finančné prostriedky, má mať právo na existenciu. Isteže, oveľa zodpovednejšie a ráznejšie bolo treba konáť vtedy, keď sa uvažovalo o konštituovaní novej univerzity, alebo odboru.

A keď sa už chcem blysniť pred čitateľom citátom z antiky, pán kolega Koštiel, tak si overím jeho presné znenie a nestranním sa pred ználymi jeho skomolenou a zavádzajúcou podobou „non multi sed multa“ (správne „non multa, sed multum“ „nie množstvo, ale kvalita“). Priznám sa, že napriek tomu, že som maturoval

z latinčiny i slovenčiny, vôbec sa nehanbím za to, ak občas nazriem do príslušných výkladových slovníkov. Ako redaktor Slovenskej archeológie som totiž príliš často a s poľutovaním sledoval, že niektorým prispievateľom bol náležitý význam aj u slovenských slov neznámy. Patrím ku generácii, ktorej už v sekunde vstepovali zásadu „Forma dat esse rei“ („Tvar je podstatou diela“ alebo voľnejšie „Forma určuje existenciu veci“).

Sľubný publikačný i polemický exkurz „Študentského klubu vied historických“ na stránkach Informátora SAS vnímam však veľmi pozitívne. Záblesk aktívneho trendu na UKF som zaregistroval už v dobe, keď som ako šéfredaktor Slovenskej archeológie márne hľadal recenzentov pre ponúkanú zahraničnú literatúru v radoch pracovníkov SAV. Vtedy sa ponúknutej šance solidne zhstili študenti (A. Kozubová, P. Adamka, P. Steiner). Chcem veriť, že nešlo iba o prvú a náhodnú lastovičku, ale že už vtedy sa položili základy obojstranne užitočnej tradície. Pochopiteľne „vedecká“ spolupráca študentov s AÚ by sa v budúcnosti nemala obmedzovať iba na recenzné činnosť. Nemala by sa ani sústredovať len na využívanie knižnice AÚ, ktoré je - nerád to uvádzam žiaľ spojené s podozrením na jej exploataciu niekorymi jednotlivcami aj trestuhodným spôsobom (odcudzenie kníh, krádeže ilustrácií, máp a pod.). Redakcia Slovenskej archeológie určite uvíta aj prípadné štúdie z pera poslucháčov. Alebo sa aj Nitrania dajú inšpirovať príkladom Študentského historického spolku pri FFUK v Bratislave, ktorý úspešne rozbehol vydávanie vlastného časopisu MEDEA Studia Medievalia Et Antiqua (I, 1997; II, 1998)? Osobne by som celkom pragmaticky dal prednosť vstupu už do „zavedeného“ odborného časopisu. Moji rovesníci už v študentských rokoch mali príležitosť i ambície prezentovať sa v Archeologických rozhľadoch.

Mladá generácia archeológov má nielen právo, ale i svätú povinnosť vstupovať nielen na pôdu tvorivého nepokoja, preukázať svoju odvahu i schopnosť kladením otázok, ale i boriť sa s hľadaním odpovedí. Našim bytostným záujmom a spoločným cieľom musí byť nielen odstraňovanie možných intergeneračných bariér, ale predovšetkým budovanie mostov a plynulé odovzdávanie štafety archeologického bádania na Slovensku.

V minulosti mala naša slovenská archeológia ako celok silnú, doma i medzinárodne uznanavanú pozíciu. Verím, že aj nastupujúce generácie urobia všetko preto, aby sa táto tradícia udržala.

A celkom na záver, prosím, nezabúdajme, že slovo môže byť mostom, ale aj trhavinou, ktorá búra a ničí.

T. Kolník

OCENENIA

Štátne vyznamenanie

Na prahu roka 2000 udelil prezent Slovenskej republiky Rudolf Schuster štátne vyznamenania. Pribinov kríž II. triedy prevzal aj *PhDr. Alojz Habovštiak, DrSc.* bývalý pracovník SAV. Narodil sa na Orave. Po absolvovaní Filozofickej fakulty UK (archeológia, latinčina, 1957) začal pracovať v AÚ SAV v Nitre. V období 1966 -1967 študoval ďalej na Univerzite v Göttingene a v roku 1969 vyhral konkurz na post riaditeľa nového Archeologickeho ústavu ako súčasti Slovenského národného múzea. V rokoch 1977-1990 zastával funkciu riaditeľa Slovenského národného múzea. Po odchode do dôchodku sa nadálej venoval výskumu. Svoje výsledky zhmul približne v 100 publikáciach. Jeho monografie a štúdie sú významným prínosom pre pochopenie slovenskej histórie 9.-13. storočia. Blahoželáme.

Prevzaté: *Správy SAV*, I 2, 2000

Ocenenie významného vedca a človeka

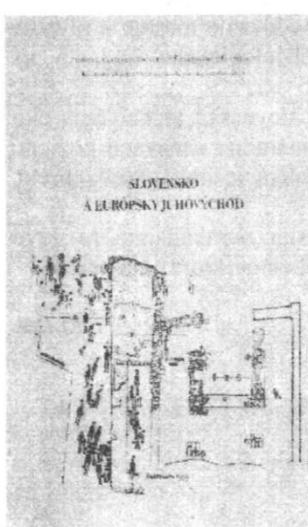
Dňa 4. februára 2000 slávnostne odovzdal predsedu Slovenskej akadémie vied Prof. Ing. Štefan Luby, DrSc. vedeckú hodnosť doktora historických vied honoris causa *Prof. Dr. Bernhardovi Hänselovi* z Institut für Prähistorische Archäologie der Freie Universität v Berline. Udelilo mu ju Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied za jeho významnú vedeckú činnosť.

Prof. Dr. Bernhard Hänsel patrí k najvýznamnejším predstaviteľom nemeckej a európskej archeológie. Osobitne významný je jeho prínos pre Slovensko, slovenskú vedu a kultúru. Z jeho iniciatívy navštívili členovia Predsedníctva Spoločnosti pre juhovýchodnú Európu Slovenskú republiku, krátko po jej vzniku, v r. 1993. Medzi účastníkmi boli poprední predstaviteľia nemeckého hospodárskeho, politického, kultúrneho a vedeckého života, ktorí okrem návštevy SAV a významných priemyselných podnikov mali stretnutie i s prezidentom SR. Jeho zásluhou vyšla v roku 1999 v edícii Prähistorische Archäologie in Südosteuropa monografia našich kolegov V. Furmaniaka, L. Veliačika a J. Vladára: *Die Bronzezeit im slowakischen Raum*. Patril k iniciátorom myšlienky projektu organizovanom Radou Európy: *Doba bronzová - prvý zlatý vek Európy*, na ktorého úspešnej realizácii sa veľkou mierou podielala slovenská archeológia.

J. Bátoru

Prezentácia knihy

Katedra archeológie a Katedra všeobecných dejín FiF UK v Bratislave dňa 26. 01. 2000 prezentovala v zasadáčke na Gondovej ulici č. 2 zaujímavú publikáciu Slovensko a európsky juhovýchod. Táto publikácia vyšla ako V. zväzok radu Studia archaeologica et Medievalia Filozofickej fakulty UK s prispriem Grantovej agentúry MŠ SR v septembri v roku 1999. Zborník je venovaný jubilantke *Univ. Prof. PhDr. Tatiane Štefanovičovej, CSc.* Je rozdelený do dvoch základných časťí s dvadsiatimi zaujímavými príspevkami, ktoré sa zaobrajú problematikou blízkou odbornému zameraniu jubilantky. Z obsahu vyberáme príspevky archeológov:

J. Galuška: Jezdecká souprava z hrobu 224/51 ze Starého Mesta; D. Bialeková: K motívu gréckeho križa na ostrohách z Bašoviec a Nitry; J. Hoššo: Príspevok k poznaniu kontaktov a obchodných cest na príklade nálezov stredovekej keramiky z územia Slovenska; J. Zábojník: Materiálna kultúra nálezisk z obdobia avarského kaganátu na Slovensku; D. Staššíková-Štukovská: Lunulové náušnice s hviezdicovým príveskom v severnej časti Karpatskej kotliny; A. Ruttkay: Počiatky stredovekej Nitry; D. Čaplovič: Nové poznatky o vývoji včasnostredovekého osídlenia severného a stredného Slovenska; Š. Holčík: Majolika-Figürchen von Bratislavae Burg.

NOVÉ PUBLIKÁCIE

J. ŽILKA: **DIVÍN.** História a pamiatky. Monografia obce. Vydalo vydavateľstvo Merkantil spol. s r. o. Banská Bystrica pre Obecný úrad v Divíne, jún 1999. 119 s., čb. a farebné obrázky, pevná väzba.

M. Mácelová

SPISY PAVLA JOZefa ŠAFÁRIKA, zväzok 2, Pavol Jozef Šafárik: Slovanské starožitnosti I., Vydať vydavateľstvo ORIENS Košice v r. 1999 pre Univerzitu P. J. Šafárika v Košiciach. Pevná väzba, 383 s. Vydanie obsahuje aj titulný list prvého vydania zr. 1837.

J. PAULÍNY: **ARABSKÉ SPRÁVY OSLOVANOCH** (9. - 12. stor.), Bratislava 1999, Bernolákova spoločnosť, 214 s.

REPREZENTAČNÝ BIOGRAFICKÝ LEXIKÓN SLOVENSKA, Martin 1999. Reprezentačná publikácia. Pevná väzba, 384 s.

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV K SLOVENSKÝM DEJINÁM. K životnému jubileu univer. Prof. R. Marsinu, Bratislava 1999, 433 s., brož. väzba, 25 príspevkov.

HISTORICKÝ ZBORNÍK 9, 1999. Matica slovenská, 23 autorov príspevkov. 212 s. brož. väzba. Z obsahu vyberáme:

Kolník, T.: Byzantské korene ikonografie a symboliky štátneho znaku Slovenskej republiky, s. 13-30;
Klein, B.: Pevnostná výstavba na území Slovenska do 10. storočia, s. 33-50.

P. DVOŘÁK, K. KÁLLAY: **KRVAVÁ GRÓFKA ALŽBETA BÁTORYOVÁ.** Fakty a nezmysly. RAK Budmerice, SLOVART Bratislava 2000, 294 s., kniha fotografie a histórie. Vyšla za finančnej podpory Ministerstva kultúry SR. Pevná väzba, farebné ilustrácie, reprezentačné vyhotovenie.

V. PODBORSKÝ A KOL.: PRAVĚKÁ SOCIOKULTOVNÍ ARCHITEKTURA NA MORAVĚ. Výstup výskumného projektu GA ČR č. 404/95/1224, Ústav archeologie a muzeologie, Filoz. Fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Pevná väzba, 320 s.

ZBRANĚ. Mezinárodní encyklopédie od r. 5000 př. n. l. do roku 2000. Naklad. SVOJTKA, Praha, preklad z anglického originálu, 1999, Pevná väzba, 336 s. a viac ako 2500 ilustrácií.

F. SEIBT: **LESK A BÍDA STŘEDOVĚKU.** Mladá fronta, Praha 2000, 421 s. pevná väzba, bohatou ilustrovaná. Z nemeckého originálu preložil Petr Dvořáček. Vynikajúce dielo európskej historiografie.

ZBORNÍK SNM, ARCHEOLOGIA 9, Ročník XCIII - 1999, Bratislava, brož. Väzba, 128 s.

Obsah: Hasen Said: Vzťah studní k neolitickej sídliskám; J. Bartík - R. Bača: Bochníkové idoly z Veselého; E. Hajnalová: Bochníkové idoly s odtlačkami rastlín; J. Paulík: Nález hlinenej vtácej lôdky v Dvorníkoch Posádku I; Z. Farkaš: Valové opevnenie na Devínskej Kobyle v Bratislave; V. Tučan: Nálezy vybagrované z Dunaja; M. Pichlerová - K. Tomčíková: Prvé archeologické výkopy v Bratislave Devíne a jeho okoli; A. Vallašek: Predsutný obranný systém bratislavského hradiska; J. Bátor a J. Hunka: Hromadný nález mincí zo začiatku 14. stor. z Bratislavu; Š. Holčík: PhDr. L. Kraskovská, CSc. (1904-1999).

ROMAN FRONTIER STUDIES XVII/1997, Zalau 1999. Editor Nicolae Gudea. Zborník príspevkov XVII. medzinárodného kongresu k Limes Romanus. Pevná väzba, 953 s., farebné prílohy. Referáty slovenských účastníkov:

Kolník, T.: Nordpannonische Limesvorland-Forschung 1984 - 1996; Kuzmová, K.: Brigetio und sein Brückenkopf vom Aspekt der Sigillata-Versorgung; Elschek K.: Die Aussagekraft des römischen Importes entlang der March auf der Bernsteinstraße; Varsik, V.: Ländliche Besiedlung im Hinterland des Kastells Gerulata. Siedlung der autochtonen Bevölkerung in Rusovce.

2-8 septembre 2001
Liège, Belgique

Podrobnejšie informácie o kongrese
v budúcom čísle.

JUBILANTI

Alexander Kečkés (nar. 29.3.1910 v Bešeňove). S potešením konštatujeme, že pán Alexander Kecskés, veľmi dobre známy celej archeologickej obci na Slovensku, sa dňa 29. marca roku 2000 v dobrom zdraví dožíva významného životného jubilea - 90 rokov.

Rodák z Bešeňova sa s archeológiou stretol na výskumoch v rodnej obci a na prvých veľkých vykopávkach v Nitrianskom Hrádku, v čase keď Dr. Anton Točík tam organizoval veľké archeologické výskumy. Od tých čias, rok čo rok, pracoval na archeologických výskumoch takmer po celom Slovensku. Veľmi skoro si osvojil pracovné postupy a techniku odkryvu archeologickej objektov a stal sa mnohokrát nepostradateľným pracovníkom na výskume. Dokonalou prácou a zdvorilým vystupovaním na výskumoch získal si dôveru všetkých archeologickej robotníkov a bol pre nich vždy prirodzenou autoritou. Pre jeho schopnosti a pracovnú výkonnosť ho mnohí archeológovia radi videli na svojich výskumoch. Niekoľko rokov bol kmeňovým pracovníkom Archeologickejho ústavu a v zimných mesiacoch pracoval aj v keramickom laboratóriu v Nitrianskom Hrádku a v Malých Vozkanoch.

Pri tejto príležitosti spomenieme len tie výskumy na ktoré on sám počas pracovných prestávok, či po večeroch v maringotkách, ktoré sa mu na dlhé roky stali prechodným domovom, rád spomínal. Stovky hrobov vyčistil na pohrebiskach v Nových Zámkoch, Želovciach, Radzovciach i vo Svodíne a stovky jám i kolových jám, najmä počas dlhých trinásťich sezón na výskume vo Svodíne. Vo Svodíne na ňom spočívala aj hlavná ľarcha zodpovednosti pri vyberaní a čistení veľkých priekop. Už ako vyše 80 ročný naposledy výdatne pomohol na rozsiahлом výskume s veľkými lengyelskými priekopami v Ružindole-Borovej.

Vsetci archeológovia i technickí pracovníci s ktorými Alexander Kecskés na výskumoch pracoval, si vážili jeho remeselnosť i dôkladne vykonanú prácu a dobre sa cítili pri jeho svojráznom spomínaní na mladosť i na príbehy na mnohých vykopávkach.

Milý Šani báči, slovenski archeológovia si Vás vážia ako skutočného robotníka vedy a s vdakou Vám želajú do ďalších rokov dobré zdravie a všetko najlepšie.

J. Pavúk

Anton Semeš (nar. 30.1.1930 v Ložíne, okr. Michalovce). Pont(ium)fex a „báčik“ zo Zemplína, ako sám seba rád a právom jubilant označuje, je skutočne už niekoľko desaťročí úspešným i keď väčšinou nenápadným „staviteľom mostov“, medzi ľudských i interdisciplinárnych, najmä medzi historikmi a archeológmi, teológmi i politikmi. Má za sebou totiž „univerzitu“ života v socialistických väzniciach (najmä v Příbrami a v Jáchymove), kde získal pozoruhodne široký rozhlás a historicko-politickej nadhľad. Usilovným celoživotným sebavzdelávaním, ale aj dlhorčnými aktívnymi kontaktami s poprednými osobnosťami mnohých spoločensko-vedných odborov nadobudol jubilant obdivuhodnú sumu historických, jazykových, teologických i politických vedomostí. Záujem o najstaršie dejiny Zemplína, ale i stredoeurópskeho priestoru ho zákonite priviedol do radov SAS.

Pre jubilanta je príznačné, že svoje poznatky a mnohé inšpiratívne postrehy k najstaršiemu osídleniu Slovenska, rovnako aj rozsiahle vedomosti z cirkevných dejín, (ale aj odbornú literatúru) nezistne a ochotne sprostredkúva všetkým potenciálnym záujemcom, najmä však grékokatolíckemu teologickejmu dorastu v Prešove.

T. Kolník

PhDr. Vincent Sedlák, CSc. (nar. 2.12.1930, Krakovany), historik. Štúdium na FFUK v Bratislave ukončil v roku 1953. Od vtedy je pracovníkom HÚ SAV v Bratislave. V roku 1964 obhájil titul CSc. V odbornej práci sa venoval edícii prameňov k najstarším dejinám Slovenska. Autor viacerých štúdií z oblasti histórie a vydávania prameňov. Editor práce *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaca I. 1301-1314*, ktorá vyšla v Bratislave v r. 1980.

PhDr. Mária Lamiová-Schmidlová, CSc. (nar. 5.2.1935, Košice). Do Archeologickejho ústavu SAV nastúpila po skončení štúdia na FFUK v Bratislave (1958). Vedecky pôsobí na východnom Slovensku vo VPS Košice. Venuje sa bádaniu doby rímskej v oblastiach dotyku západných a východných Karpát. Zvláštnu pozornosť zameriava na kultúrno-historický, etnický vývoj a interakciu etník: Dákov, Germánov, Sarmatov v tomto geografickom prostredí. V rokoch 1974-1981 bola vedúcou VPS AÚ SAV v Košiciach. Je autorkou a spoluautorkou viacerých monografií a vyše 200 štúdií, príspevkov a článkov v domácej i zahraničnej odbornej spisbe. Veľkou mierou sa zaslúžila o popularizáciu archeologickejho bádania na východnom Slovensku formou prednášok, publicistiky v tlači, rozhlase a v televízii.

Doc. PhDr. Juraj Pavúk, DrSc. (nar. 8.3.1935 v Kožanoch). Pracoval v Štátom archeologickom ústave SAV so sídlom v Bystricke v r. 1953. Po skončení vysokoškolských štúdií na FFUK v Bratislave (1959) nastúpil do Archeologickejho ústavu SAV v Nitre. Aktívne sa podieľal na rozsiahlych archeologickej terénnych výskumoch neolitickej osád prvých poľnohospodárov a opevnených útvarov rondelov na juhovýchodnom Slovensku. Je autorom množstva štúdií, príspevkov a článkov v domácej a zahraničnej odbornej literatúre. Zároveň autorom a spoluautorom monografií. V rámci medzinárodného projektu aktívne participuje na vedení výskumu v Bulharsku. V rokoch 1990-91 bol zástupcom riaditeľa pre vedecký program. Jeho odborná práca je vysoko hodnotená aj

v zahraničí, čoho dôkazom je jeho pôsobenie ako hosťujúceho profesora vo Frankfurte nad Mohanom, v Bonne a Heidelbergu. Od r. 1991 je členom CP UISPP pri UNESCO.

PhDr. Eva Kolníková, DrSc. (nar. 20.4.1935, Klokočov, okr. Nový Jičín). Svoju osobnú dráhu nastúpila v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde sa venuje výskumu dejín peňazí so zreteľom na ich začlenenie do hospodárskeho, kultúrneho, historického vývoja v stredoeurópskom prostredí. Osobitnú pozornosť venuje keltskému a rímskemu mincovníctvu. Je autorkou a spoluautorkou niekoľkých monografií, autorkou početných štúdií, príspevkov a článkov doma i v zahraničí a redaktorkou časopisu Slovenská numizmatika. Zaslúžila sa o vznik edičného strediska, vznik vedeckých edícii a ročeniek ústavu. Aktívne pracuje v Slovenskej numizmatickej spoločnosti. Iniciovala vznik Nadácie pre výskum dejín peňazí na Slovensku (1993) a Nadácie A. Točíka.

PhDr. Stanislav Šiška, DrSc. (nar. 31.5.1935, Slovenské Ďarmoty). Od skončenia FFUK v Bratislve (1958) pracuje v Archeologickom ústave SAV, najskôr v VPS v Košiciach a od r. 1963 v Nitre. Svoju vedeckú pozornosť orientuje na výskum neolitickeho a eneolitickeho osídlenia v oblastiach východného Slovenska a v jeho susedných regiónoch. Je autorom a spoluautorom viacerých monografií, štúdií, príspevkov a článkov v domácej i zahraničnej odbornej spisbe. Aktívne sa podieľa na spolupráci v rámci medzinárodného poľsko-slovenského vedeckého projektu so zameraním na praveký výskum Karpát.

Anton Hrebík (nar. 29.10.1940 v Klačanoch). Katolícky kňaz pôsobiaci na Farskom úrade Dojč. Spolupracovník Záhorského múzea v Skalici. Spoluorganizátor regionálnej výstavy. Zaoberá sa prieskumom a povrchovým zberom archeologických nálezov.

Redakcia

OPUSTILI NAŠE RADY

PhDr. Ladislav Bánesz, DrSc. (* 22.1.1932 † 11.1.2000). Niekoľko dní pred svojimi 68. narodeninami zomrel v Nitre popredný slovenský archeológ PhDr. Ladislav Bánesz, DrSc. Jeho celoživotným zameraním sa stalo riešenie problematiky staršej doby kamennej. Základom pre jeho prácu boli často výskumy na východnom Slovensku, z ktorých sledovanú problematiku potom rozvinul v svetovom meradle, čo mu prinieslo aj ocenenia na kongresoch a členstvo v medzinárodných komisiách.

Dr. Ladislav Bánesz sa narodil 22. 1. 1932 v Silici, okr. Rožňava. Pestrá geológia rodného kraja v ňom vzbudila záujem o jaskyne a cez ne aj o archeológiu. Po ukončení štúdia archeológie v roku 1956 prichádza do Barce, spočiatku pomocník F. Proškovi pri výskume, neskôr, po smrti F. Proška, pokračovať v spoločne začatom diele. Okrem Barce preskúmal ďalšie aurignacienske lokality v Košickej kotline (Seňa, Kechnec) i na Východoslovenskej nížine (Tibava). Publikované výsledky týchto výskumov mu priniesli európsky ohlas.

V neskoršom období sa orientoval na výskum lokalít gravettienu v okolí zdrojov obsidiánov v Zemplínskych vrchoch (Cejkov, Kašov), ale aj vo svojich ďalších prácach sa venoval otázkam pôvodu, triedenia a rozšírenia aurignacienu.

Svojou celoživotnou prácou v oblasti štúdia slovenského paleolitu dosiahol jeho vzostup do vedomia európskych bádateľov. Dr. Báneszom vyhodnotené pamiatky z lokalít zo staršej doby kamennej na Slovensku znamenajú veľký prínos pre európsku archeológiu.

Dr. Ladislav Bánesz už nie je medzi nami, ale jeho rozsiahle vedecké dielo i ľudské pochopenie, ktoré okolo seba šíril, zostávajú natrvalo v spomienkach jeho žiakov i priateľov.

Ďakujeme.

L. Kaminská

Výstava „Egypt prítomnosť minulosti“

Navštíviť Egypt a jeho fascinujúce pamiatky je túžbou mnohých slovenských občanov. Nadácia Aigyptos, zameraná okrem podpory egyptológie aj na jej popularizáciu, akcentovala tento záujem a v spolupráci s Ponitrianskym múzeom v Nitre pripravili výstavu „Egypt prítomnosť minulosti.“ Vernisáž výstavy bola 17. februára 2000 a záštitu nad ňou prevzal magistrát mesta Nitry. Primátor mesta, RNDr. Jozef Prokeš, CSc. výstavu aj osobne otvoril.

Fotografie, vystavené v dvoch miestnostiach, pochádzajú prevažne zo záberov fotodokumentačnej výpravy v EAR na počiatku roka 1998. Prevažnú časť prezentovaných monumentov odfotila členka Nadácie Aigyptos, nitrianska rodáčka Renáta Rábeková. Autorom momentiek je taktiež nitriansky rodák a rovnako člen nadácie Pavol Deglovič. Gros popisiek k fotografiám bolo zasa dielom autora príspevku.

Štvorce fotografií sú usporiadane na geograficky radených paneloch. V zmysle juhoseverného zemepisného chápania starých Egypťanov, výstava začína pri Asuáne. Pod týmto mestom sa skrýva aj Esetin chrám, pôvodne stojaci na ostrove Philae. Chrám bol kvôli stavbe priehrady rozpiľený na bloky, prenesený na vyššie ležiaci ostrov Agilkia a tu znova poskladaný. Nasledujúcemu pamiatkou je jedinečný ptolemaiovský dvojchrám bohov Horwera a Sebka v Kom Ombe, po ktorom sa návštevníci presunú do výborne zachovaného chrámu boha Hora v Edfu. Chrámy vystriedajú novoríšske hrobky s obdivuhodne zachovanou výzdobou v El Kábe. Nasledujúcich päť panelov je venovaných najfotogenickejšej pamiatkovej lokalite Egypta dnešnému Luxoru, staroegyptskému Wasetu, či Thébám. Na paneloch sú postupne Amonov chrám v Luxore, chrámový komplex v Karnaku, zádušné chrámy, kráľovské a súkromné hrobky na západnom brehu Wasetu. Ďalej na sever boli objektívne zamerané na Denderu, kde je ptolemaiovský chrám bohyne Hathory nádherným reprezentantom dobovej architektúry. Prehliadkou fotografií z Abydu sa návštevníci dostanú už do stredného Egypta. Abydos má archeológom ešte stále čo ponúkať, výberom na panely však prešli iba chrámy novoríšskych panovníkov Setchiho I a Ramessa II. Fajjúmska oáza zahŕňa viacero archeologických lokalít, v hlbokom stratigrafickom spektre. Návštevníkom sú ponúknuté zábery najcharakteristickejších stavieb - pyramída v Láhune, Hawwáre a taktiež zvláštne dochovaná pyramída v Meidúme. Panel s fotografiami Dahšúru je posledným v prvej miestnosti expozície a prezentuje okrem iného prvú zachovanú pravú (nestupňovitú) pyramídu resp. hned dve pyramídy faraóna Snofrua zo 4. dynastie.

Sakkára otvára vstup do druhej miestnosti, tak ako kedysi otvárala kapitolu stavieb pyramíd. Vôbec prvá a najstaršia egyptská pyramída, patriaca faraónovi Džoserovi tvorí jej základnú tému. Nedálekový byvalý československá koncesia v Abu Síre napodobňuje spojením s prastarým hlavným mestom Egypta Menneferom, alias dnešnou dedinou Mit Rahínou dobové spojenie sídelnej rezidencie s pohrebiskom. Dnešné predmestie Veľkej Káhiry, Gíza je sice formálne samostatným mestom a sídlom guvernorátu, avšak návštevník to pri prejazde za najstaršími zo siedmych antických divov sveta - za gízskymi pyramídami ani nepobadá. Je plne uchvátený ich monumentálnosťou, ktorú sa snáď podarilo priblížiť aj na fotografiách. Metropola Káhira má mnoho očarujúcich miest. Na výstavu boli vybraté charakteristické a pre Slovákov exotické mešity, ktoré predstavujú architektonické skvosti egyptského stredoveku a novoveku. Záverečnou lokalitou, predstavenou na výstave, je Alexandria. Je to možno trochu symbolické, končiť mestom, v ktorom zapadla sláva starovekého Egypta. Napriek žalostnému koncu sa v Iskandariji zachovali pamiatky, ktoré sú svedkom prelínania egyptského a gréckeho sveta.

Aby sa podčiarkol názov výstavy „...prítomnosť minulosti“, k fotografiám pamiatok boli priradené početné momentky, nasnímané v dobe výpravy, ktorá dostala počas priebehu pracovné označenie „Dabdúba“ - podľa príhod na ostrove Elefantína a neskôr. Vizuálny zážitok sa snažili organizátori doplniť aj trojrozmernými artefaktami. V dvoch vitrínach, umiestnených v centre oboch miestností, sú vystavené jednak egyptské nádoby, ktorých výroba presahuje z faraónskych dôb dodnes (nádoba „garra“ z oázy Dáchla) a jednak repliky staroegyptských vešebtov a amuletov, uložených v pravom púštnom piesku.

K ešte dôkladnejšiemu priblíženiu Egypta slúži krátky, 20 minutový film „Na počiatku bol pahorok“. Film vznikol za čiastočnej podpory grantovej agentúry VEGA a je zameraný na staroegyptské chrámy. Trvanie výstavy je plánované do 19. marca 2000. Nie je však vylúčené, že bude predĺžené a následne bude putovať po ďalších slovenských mestách.

J. Hudec

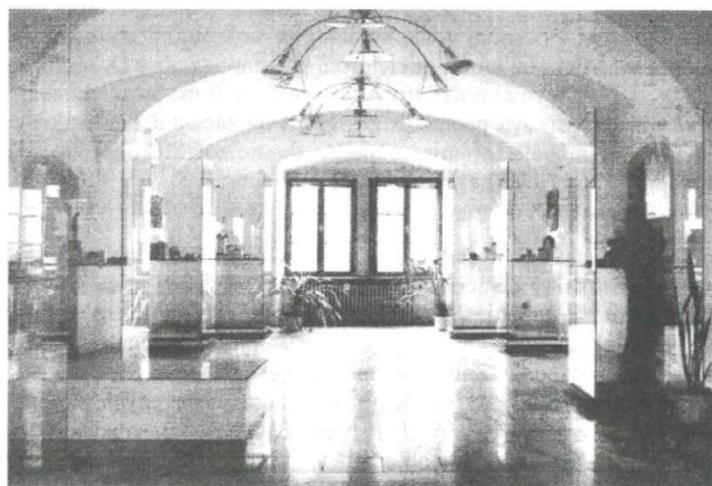
Výstavy SNM Archeologickeho múzea v roku 1999

V roku 1999 pripravili pracovníci múzea niekoľko výstav. Tri z nich boli realizované vo výstavných priestoroch AM dve mimo Bratislavu (Svidník a Modra) a ďalšie reprízované v iných múzeach na Slovensku.

Výstava **Nové prírastky v zbierkach Archeologickeho múzea SNM** (autor I. Bazovský) prezentovala archeologicke nálezy, ktoré obohatili zbierkový fond múzea za posledné roky. V ôsmich vitrínach vystavené exponáty, doplnené stručným výstížným textom a terénnymi zábermi, ponúkli návštevníkovi možnosť oboznámiť

sa s výsledkami najnovších archeologických výskumov (Bratislavsko-Rusovce, Borinka, Dolné Orešany, Dvorníky-Posádka, Rákoš a Stupava), ďalej s artefaktami získanými nákupom a darom. Z množstva zaujímavých nálezov si väčšiu pozornosť zasluhujú napr. zlatá minca cisára Vespasiana (69-79 n.l.) z rímskej stanice zo Stupavy a bronzový prsteň s gemmou s vyobrazením havrana sediaceho na konári z civilnej osady Rimanov ležiacej v blízkosti známeho vojenského tábora v Bratislave - Rusovciach. Medzi vzácné vystavené exponáty získané nákupom môžeme zaradiť sošku Venuše z doby rímskej, sekery z doby bronzovej a depot železných predmetov z včasného stredoveku. Názornou ukážkou pohrebného rítu pre návštěvníka bol hrob ženy s nálezmi z doby bronzovej z Bratislavsko-Rusoviec.

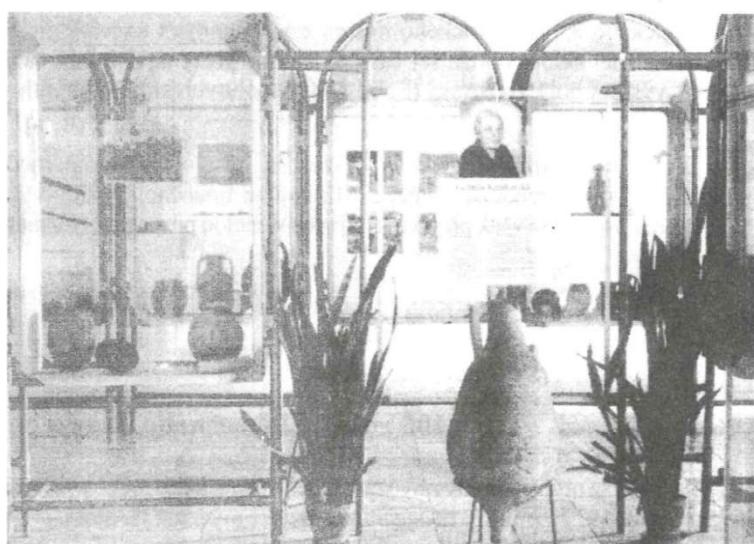

Výstava **Z dávnej minulosti Mlynskej doliny v Bratislave** bola prezentáciou archeologického výskumu, ktorý prebiehal v rokoch 1984-1991 pod vedením B. Egyházyovej a Z. Farkaša v miestach výstavby mostu cez Dunaj (Lanfranconi) a naďalšej nadväzujúcich komunikácií.

Autor výstavy Z. Farkaš priblížil v chronologickom sledu prostredníctvom najdôležitejších a pre návštěvníka zaujímavých nálezov dejiny tejto časti Bratislavu od praveku po novovek, doplnený stručným sprievodným textom a fotografiemi z výskumu. Od úvodnej časti sa pred návštěvníkom otváral praveký svet s najstaršími kamennými nástrojmi. Z mladšej doby kamennej upútali výrobky z hliny, najmä nádoby v podobe ľudského a zvieracieho tela, fragmenty antropomorfných sošiek. Vystavený hrob dieťaťa kultúry ľudu s mladšou lineárnu keramikou (5000 pred Kr.) s kolovou konštrukciou bol názornou ukážkou vtedajšieho pohrebného rítu. Ďalšie osídlenie lokality v dobe bronzovej bol prezentovaný rozmanitými tvarmi keramiky ľudu so stredodunajskou mohylovou kultúrou. Veľkomoravské obdobie bolo zastúpené nálezmi z pohrebiska pod Botanickou záhradou (výskum L. Kraskovskej zr. 1954).

V ďalšej časti vystavené exponáty z 13.-16. stor. (keramika, železné predmety, mince a iné) boli zo stredovekej osady „Vydrica“, založenej bratislavským richtárom Jakubom. Výber nálezov zo 17.-19. stor. (keramika, pracovné nástroje, stavebný materiál) z výskumu štvrtého vydrického mlyna zo 17.-19. stor. doplnil najmladšie dejiny skúmanej lokality.

V júni otvorená výstava **L'udmila Kraskovská (26. 6. 1904 - 26. 6. 1999)** predstavila verejnosti dlhorocnú pracovníčku múzea, poprednú osobnosť slovenskej vedy v oblasti archeológie a numizmatiky, uznávanú odborníčku i v medzinárodných reláciách. Výstava bola iba skromným výrazom vdakys za jej prácu, ktorú robila s mimoriadnou láskou. Na výstave boli prezentované v časovom sledu najvýznamnejšie výskumy a nálezy, ktorými obohatila zbierkový fond múzea od praveku po stredovek. Vzácne exponáty boli doplnené fotografiemi z jednotlivých výskumov a dokumentáciou, ktorú sama vyhotovila (kresby hrobov, objektov a nálezov). Na výstave bol prezentovaný aj výber bohatej publikácej činnosti a fotografie z jej aktívnej výstavnej činnosti. V časti výstavy bol umiestnený pracovný stôl s inventárnom knihou, korešpondenciou, s prírastkovým denníkom a inými predmetmi usporiadané tak, ako si ich zapamätali autorky výstavy (M. Záčsková a K. Tomčíková) z čias, keď pani doktorka Kraskovská pracovala v múzeu.

V bývalom Obecnom dome vo Svodíne bola v júni otvorená výstava **Archeologický výskum zaniknutého kostola sv. Michala**, ktorej iniciátorom bol starosta obce D. Nágel a autorom Z. Drenko, vedúci archeologickeho výskumu. Návštevníci počas troch mesiacov mali možnosť oboznámiť sa s dejinami kostola zničeného v r. 1945 (prvá písomná správa pochádza z r. 1291, na začiatku 17.stor. okolo kostola vybudovali protitureckú pevnosť) a s významnými nálezmi (mince, šperky, zbrane, súčasti konského postroja, nádoby, fragmenty zvonov) z výskumu, ktorý prebieha na lokalite od roku 1995.

Ďalšia výstava **Z archeologickej minulosti Modry** prístupnou formou priblížila výsledky archeologickeho výskumu z lokality Zámčisko v Modre Harmónii. I keď iniciátorom výstavy bol Mestský úrad a múzeum Ľudovíta Štúra v Modre, nakoniec celá realizácia bola v rézii Archeologickeho múzea (autor Z. Farkaš) so sponzorským prispiením obyvateľa Modry. Výstavu sprístupnili verejnosti v novembri 1999 v priestoroch Hornej brány, v časti mestského opevnenia. Zaujímavým a zároveň pútavým prvkom inštalácie je drevená rekonštrukcia palisádového opevnenia, ktoré sa stalo vhodným doplnkom vystavených exponátov (ostrohy, hroty šípov, súčasti konského postroja), a to z druhej a tretej fázy stredovekého opevnenia skúmanej lokality v roku 1999. Na výstave boli prezentované aj nálezy z obdobia Veľkej Moravy, ktoré sú súčasťou zbierkového fondu Archeologickeho múzea od roku 1937.

Už sa stalo tradíciou, že o niektoré výstavy realizované v Archeologickom múzeu prejavia záujem aj ďalšie múzeá na Slovensku. Medzi ne patrí výstava **Stredoveká zbraň a zbroj v archeologickej nálezoch** inštalovaná v roku 1998 vo výstavných priestoroch SNM AM, kde bola verejnosti prístupná do júna 1999, neskôr reprízovaná v Pohronskom múzeu v Novej Bani. Autori výstavy K. Füryová a A. Vallašek pripravili pre návštevníka pútavú výstavu a prostredníctvom archeologickej nálezovali prístupnou formou prezentovali jednotlivé vývojové typy zbraní od 11.-17.storočia. Do výberu boli zahrnuté nálezy z Gajára, Budmeríc, Bratislavu (Devínska Nová Ves), Obišoviec, ďalej z koryta riek Dunaja (Bratislava, Štúrovo) a Nitry (Nové Zámky). Exponáty na výstave z Archeologickeho múzea doplnil aj výber zo zbierok SNM Historického múzea. Figurína s ukážkou krúžkového brnenia, kresebné rekonštrukcie bojovníkov, stručné a výstižné texty sa stali vhodným vysvetľujúcim doplnkom exponátov. O úspechu tejto výstavy svedčí i skutočnosť, že o jej reprízovanie v tomto roku prejavilo záujem Záhorské múzeum v Skalici.

Ďalšia z putovných výstav SNM AM **Stredoveké remeslá v archeologickej pamiatkach** bola prezentovaná v roku 1999 v Dudvážskom múzeu v Galante a v Kysuckom múzeu v Čadci. Autori výstavy K. Füryová a A. Vallašek na báze archeologickej nálezovali tie remeslá, ktoré boli najrozšírenejšie v civilnom prostredí stredovekých miest a dedín: baníctvo, hutníctvo, kováčstvo, obuvníctvo, krajčírstvo, tesárstvo, spracovanie dreva, spracovávanie kostí, hrnčiarstvo, knihviazačstvo. Výstavu dopĺňali dobové vyobrazenia z činnosti jednotlivých remesiel, cehové erby a rekonštrukcia stredovekej krčmy, strediska spoločenského života a zábavy.

V spolupráci so SNM Etnografickým múzeom bola v marci 1999 v Martine sprístupnená verejnosti výstava **Kelti a Slovensko** (pôvodne inštalovaná v rámci Keltských dní v Bratislave r. 1997), dokumentujúca remeselnú zručnosť Keltov šperkárstvo, kováčstvo, hrnčiarstvo a mincovníctvo. Výber vzácnych exponátov zo zbierkového fondu Archeologickeho a Etnografického múzea z významných archeologickej lokalít bol vystavený v stupňovitej vitrine oddelené sklonom od ďalšej časti výstavy s prezentáciou hrnčiarskej produkcie (model pece, zásobnice). Autorom výstavy bol I. Bazovský (SNM AM) a spoluautorami S. Horváth-a Straková (SNM EM).

Všetky výstavy Archeologickeho múzea sú inštalované svojpomocne a okrem autorov sa na ich tvorbe zúčastňujú aj ďalší pracovníci múzea. Minimálne finančné náklady vystačia na jednoduché dostupné výstavné prvky, ich nedostatok sa však prejavuje najmä absenciou propagáčného materiálu (napr. katalógy, plagáty a iné).

K. Tomčíková

100 rokov Slovenského banského múzea

1. júla 1900 sa otvorili brány novozaloženého Metstského múzea v Banskej Štiavnicki v opevnenom areáli Starého zámku. V roku 1927 vzniklo v meste Štátne banské múzeum D. Štúra, pričom v roku 1964 sa tieto múzeá spojili. Od roku 1967 nesie táto inštitúcia názov Slovenské banské múzeum (ďalej SBM).

Archeologickej zbierke, archeologickej výskumu zohrával počas existencie inštitúcie významnú pozíciu. Za 1. ČSR sa podarilo kustódovi V. Bakerovi zozbierať tisícky prírastkov predisponovaním archeologickej zbierok z múzeí vo Zvolene (lokálita Lieskovec), Šiah, zberov a výskumu J. Eisnera v Malinovci (Santovka), Domaši a pod., čím sa podarilo vytvoriť Župné múzeum s dôstojným zastúpením archeologickej zbierky.

Po 2. svetovej vojne sa archeologické zbierky obohatili o ďalšie nálezy, tentoraz z rozsiahlych archeologických výskumov (Komorský dvor, Starý zámok, Sitno, Staré mesto a ďalšie), čím v súčasnosti predstavuje tento fond vyše 6000 položiek. V tejto súvislosti treba uviesť aktivity SBM pri výskume počiatkov baníctva v širšom regióne mesta (rudný región) i za jeho hranicami (Králiky pri Banskej Bystrici, Špania Dolina). Projekt archeologického výskumu zanikutej ľažby medi v Špannej Doline v rokoch 1971-1973 sa riešil v úzkej kooperácii s Archeologickým ústavom SAV v Nitre. V súčasnosti predstavuje SBM v oblasti archeológie jedinú inštitúciu na Slovensku, ktorá tvorí základňu systematického výskumu pre oblasť montánnej archeológie.

J. Labuda

Výstavy v Košiciach

Dňa 8. marca 2000 sa v priestore historickej budovy Východoslovenského múzea, námestie Maratónu mieru č. 2 v Košiciach otvorili dve výstavy.

Výstavu **Svedectvo bronzových pokladov** pripravil Archeologický ústav SAV, pracovisko Košice v spolupráci s Východoslovenským múzeom v Košiciach. Sú na nej prezentované nálezy bronzových pokladov zo Zádielu, Koromle a Košickych Olšian, ktoré sa v posledných rokoch objavili na východnom Slovensku a podarilo sa ich zachrániť skôr, ako sa jednotlivé predmety cez priekupníkov rozpredali a zmizli v súkromných zbierkach.

Druhá výstava **Z oblohy obrazy našich dejín** je výsledkom spoločného projektu „Poklady našej spoločnej minulosti v Európe História písaná v zemi. Letecká archeológia v strednej Európe“. Za Slovensko má na projekte hlavný podiel Archeologický ústav SAV v Nitre. Jedným z výstupov je aj putovná výstava, ktorá mapuje situáciu v leteckej archeológii na území Čiech, Slovenska, Maďarska, Slobodného štátu Sasko a Veľkej Británie. Cieľom projektu, ktorý je známy aj ako Program RAPHAEL, je, aby sa letecká archeológia ako moderná nedeštruktívna metóda prieskumu kultúrnej krajiny dostala do povedomia širokých vrstiev obyvateľstva v jednotlivých štátoch.

E. Mirošayová

Výstava v Trnave

Dňa 17. 3. 2000 sa v priestoroch Západoslovenského múzea v Trnave uskutočnila vernisáž výstav „**Tajomstvá kláštora svätej Kataríny**“. Výstava potrvá do 31. 7. 2000. Organizátormi výstavy sú Západoslovenské múzeum Trnava a Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže. Ide o zaujímavú prezentáciu kultúrnej pamiatky. Komplexne približuje nielen jej bohatú história, ale aj historický, archeologický a geofyzikálny výskum, záchranné konzervačné práce a netradičné aktivity mladých ľudí snažiacich sa originálou formou zachrániť múry kláštora pred zubom času a zabudnutím.

Redakcia

Katedra klasickej archeológie FH TU

Exkurzia Talianko 1999

(alebo exkurzia očami študenta - človeka)

*Dvojnásob šťasten je ten, ba kolikrát,
spočítat nelze, v Římě kdo těší se může,
v Římě kdo spočívá smí.*

Ovidius, Žalospěvy III 13

Nasledujúce riadky sa týkajú poznatkov a postregov z exkurzie, ktorú podnikli študenti klasickej archeológie z Trnavskej univerzity od 11. do 18. 10. 1999. Za organizáciu celej akcie patrí vďaka pani profesorce Novotnej a docentke Dufkovej, ďalej ďakujeme pani Dr. Kuzmovej a Dr. Novotnému. Za poskytnutie finančných prostriedkov, vďaka ktorým sa mohla exkurzia uskutočniť, ďakujeme Nadácii Charty 77.

Prvú noc sa celý autobus tešil na chvíle za hranicami, preberal sa hokej, obzerali colníc a vlastne vládla pohoda. Nasledujúce ráno nás čakala Aquileia a nemilé prekvapenie. V tunajšom múzeu by nám dali zľavu, keby sme boli zo Zimbabwe, Hong-Kongu alebo Madagaskaru, ale so Slovenskom zmluvu nemali.

Smutné, ale pravdivé. Namiesto toho sme išli ku zvyškom fóra, do baziliky a na miesta, kde ležal kedysi prístav. Chytili sme antickú horúčku - najradšej by sme tam asi všetko prevŕtali, prečítali epigrafiku a zobrali so sebou. Tento zápal nás postupne opúšťal (možno únavou).

Celý deň sme sedeli v autobuse a smerovali zas na juh. Okolo sychravo. Aj v Cesanaticu, kde sme mali spať. Vyľudnené prímorské letovisko vyzeralo naozaj opustené.

..."je tu nejak málo ľudí" - odpoved' zozadu: "všetci sú v múzeách..." Druhý deň, počas cesty do Ravenny, robil kolega Erik "kvíz" o mykénskej kultúre podľa skript pani prof. Novotnej (otázky typu: "povedzte číslo hrobu, v ktorom sa nachádzali zvyšky konských kostí"). V Ravenne bolo na čo pozerať - Theodorichovo mauzóleum, Mauzóleum Galy Placidie, Baptisterium. Až postupom času sme mohli stráviť to, čo naše oči videli a uši počuli. A to bol len začiatok.

Poobede sme opustili aj Ravenu.

Cesta do Ríma bola ešte dlhá, krajina sa menila len pomaly a tak nám profesorský zbor postupne rozprával o krajine, ľuďoch, zvykoch, kultúrach, histórii a súčasnosti. O 19.15 sa vzduchom nieslo vzrušené "KAROSA ANTE PORTAS" a o hodinu už sme boli ubytovaní v karavanoch. Večer bol dlhý a ráno chladné.

Čakal nás prvý deň vo veľkomeste a kopec prekvapení ("to je parkovisko, či dopravná zápcha?"). A čo sme stihli v tento deň? Forum Romanum, Palatin, Kapitol (múzeá boli nanešťastie zatvorené), Dobyťí trh, Vestin chrám, Marcellovo múzeum (cez dieru v plechovom plote), Pantheon, stĺp Marca Aurelia,... Jedna krádež nás vrátila do reality a presvedčila o šikovnosti miestnych detí. Keď sme unavení prišli do kempu, charakterystické gentlemani nenechali na seba dlho čakať: "Dámky, dnes som prvý v sprche!"

Po ďalšej dlhej noci prišlo ďalšie chladné ráno. Na 15.10. bol na programe hlavne Vatikán. V múzeach sme strávili asi 5 hodín. Dojmy a poznatky nie sú zaznamenateľné na pár strán a je skutočne iné 100 krát počuť ako raz vidieť. To platilo aj v chráme sv. Petra, aj keď na atmosféru, ktorá mu najviac pristane, sme museli čakať do večera. Mali sme šťastie, pretože práve 15.10. bolo VENI SANCTE pre niekoľko univerzít, za

osobnej účasti Jána Pavla II. Atmosféra nám vydržala celý večer.

Nasledujúce ráno sme pri poznávaní Ríma obišli (doslovne) Caracallove thermy, Katakomby (fascinoval nás japonský sprievodca a slovenský výklad), Viu Appiu a poobede Ostiu. Ostia bola nádherná, ale chcelo by to mapku a viac času. Napriek tomu sme mali jedinečnú možnosť objavovať antické mesto, jeho štruktúru, usporiadanie, hlavné body, architektúru, výzdobu. Našli sme Mithrovu svätyňu, thermy videli sme v praxi typy murív, mozaiky a vlastne celé mesto. Ak môžete, nevynechajte Ostiu pri svojej návštive Ríma a okolia.

Posledná noc v Ríme bola rovnako chladná a krásna ako predošlé. Opustili sme Večné Mesto a vydali sa na sever. V mestečku plnom stredoveku sme zanechali doc. Dufkovú a spoločne si zaspievali Zbohem galanečko...

Nasledovali dlhé hodiny cesty až do Verony, kde sme spali a ráno si pozreli historické jadro (vrátane inkriminovaného balkónika, kde vraj Rómeo vyznal Júliu lásku). Krásne mesto. Potom sme už naozaj išli domov, a ani sa nám veriť nechcelo, že všetko už je za nami. Teraz už môžeme len spomínať, čo zažilo pári klasík na klasickej pôde...

M. Mikovínyová

Študentská archeologická konferencia na Slovensku.

V súvislosti s dobrými skúsenosťami a výsledkami pracovného stretnutia predstaviteľov českých a slovenských katedier archeológie v Břeclavi (október 1999) sa v podobnom duchu (v zmysle rozsahu a tematiky) pripravuje študentská konferencia aj na Slovensku. Podnet na jej realizáciu sa zrodil ešte na (v danú dobu) neobvyčajne intelektuálne nasýtenej břeclavskopohanskej pôde a členovia ŠKVH Nitra v spolupráci s KA UK v Bratislave. Stretnutie bude niesť názov "Archeológia na prahu tretieho tisícročia očami študentov II", ktorý vyjadruje nadvážnosť na konferenciu v Břeclavi a zároveň ponecháva otvorenú možnosť voľby témy referátov. Miestom konania študentskej konferencie bude rekreačný objekt FF UKF v Patincach (okr. Komárno), v dňoch 28.4. - 1.5. 2000.

Bližšie informácie v budúcom čísle Informátora.

J. Koštial

OZNAM

SAS pri SAV plánuje v krátkom čase vydáť Bibliografiu slovenskej archeológie za roky 1991 a 1992. Žiadame preto všetkých členov, aby v záujme kompletnosti pripravovaného zväzku a urýchlenia práce zostavovali a posielali bibliografické údaje o svojich prácach publikovaných v domácej i zahraničnej tlači na adresu: Marta Jasečková, Výskumné pracovné stredisko AÚ SAS, Hrnčiarska 13, 043 19 Košice. Záznam má obsahovať meno autora, názov práce, neskrátený názov časopisu (zborníka, novín a pod.), v ktorom je práca uverejnená, jeho číslo a príslušné strany.

REDAKČNÁ VÝZVA

Redakcia Informátora SAS pri SAV oznamuje všetkým záujemcom o uverejnenie príspevkov, že rukopisy spolu s obrazovými prílohami a disketou môžu priebežne zasielať na adresu uvedenú v tiráži (anonsy o akciách, ktoré sa realizovali alebo sa budú realizovať, o nových knihách, projektoch, výskumoch, náleزوach, jubileách členov SAS, teda o všetkom, čo súvisí s činnosťou Slovenskej archeologickej spoločnosti a so záujmami jej členov.

Za znenie a obsah príspevkov zodpovedajú autori

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).

Hlavný redaktor: PhDr. G. Březinová, CSc.. Redakčná rada: PhDr. Z. Farkaš, PhDr. L. Kaminská, CSc., Mgr. R. Masaryk, PhDr. M. Salaš, CSc. Počítačová sadzba: G. Březinová, R. Masaryk. (Na embléme pintadera zo 6. stor. pred n. l. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Maretová.)